Araştırma Makalesi / Research Article

Nezihe Meriç'in *Küçük Bir Kız Tanıyorum* Serisinde Annelik Kurumu

The Institution of Motherhood in Nezihe Meriç's *Küçük Bir Kız Tanıyorum* Series

DENİZ AKTAN KÜÇÜK

Sabancı Üniversitesi.
(deniz.aktan@gmail.com), ORCID: 0000-0002-9272-6751.

Başvuru/Submitted: 15.09.2025. Kabul/Accepted: 09.11.2025.

“ ” Aktan Küçük, Deniz. “Nezihe Meriç'in (ö. 2009) *Küçük Bir Kız Tanıyorum* Serisinde Annelik Kurumu.” *Zemin*, s. 10 (2025): 6-41.
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.17649891.

Özet: Nezihe Meriç'in ilk kez 1992–1998 yılları arasında yayımlanan *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisi, yedi kitaptan oluşur. Bu yedi kitap, ana karakter Ayşe'nin altı yaşından başlayarak, on iki yaşı dâhil yedi yılını aktarırken, anne Selmin karakteri aracılığıyla bir annelik temsili de ortaya koyar. Bu temsilinse ataerkil annelik kurumunu temel aldığı görülür. Selmin, çalışan bir kadın olarak kurgulansa da ücretli emeği, ev içi yükümlülüklerini hafifletmez; "çifte mesai" yapar biçimde çizilir. "Yoğun annelik" bağlamında temel bakım verici olan, çocuklarına büyük miktarda zaman, enerji ve maddi kaynak harcayan ve anneliği ücretli çalışmadan daha önemli tutan Selmin, bakım emeği dâhil olmak üzere ev içi emek yükünün tamamını üzerine alır. Seride ev içi emek görünür kılınarak değerli bulunsa da ev içi emek bölüşümüne dair bir talep ya da mücadele söz konusu değildir. Üst sınıf bir aileden gelen, kentli, eğitimli ve çalışan bir kadın olarak Selmin, özel olanın politikliğini tanımayarak ev içi sömürünün dışında olduğuna inanır. Toplumsal kaderini kabullenen Selmin, bu kaderin sınırları içinde kalarak yoğun anneliği bir güçlenme alanına dönüştürmeye çalışır. Selmin, "akıllı" bir aktör olarak ev içi emeği tümüyle sahiplenme vasıtasıyla kendine bir iktidar alanı yaratsa da bu alan ataerkil annelik kurumu sınırları içinde kalır ve annelik ideolojisinin zorunlu şeması içinde devinir. Bu sınırlılık kadınlık, erkeklik, annelik ve babalığı ataerkil çerçevede meşrulaştırarak Ayşe'nin büyüme hikâyesini okuyan çocuk okurların cinsiyet kimliklerinin ataerkil çerçevede şekillenmesine neden olur.
Anahtar kelimeler: Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum*, çocuk edebiyatı, annelik, feminizm.

Abstract: Nezihe Meriç's *Küçük Bir Kız Tanıyorum* series, first published between 1992 and 1998, consists of seven volumes. These books narrate seven years of the protagonist Ayşe's life, from the age of six up to twelve, while at the same time constructing a representation of motherhood through the character of her mother, Selmin. This representation is grounded in the patriarchal institution of motherhood. Although Selmin is depicted as a working woman, her wage labor does not alleviate her domestic responsibilities; rather, she is portrayed as performing a "double shift." Within the framework of "intensive mothering," Selmin appears as the primary caregiver who devotes considerable time, energy, and financial resources to her children, valuing motherhood above paid employment. She assumes the entire burden of domestic and care work. Although domestic labor is made visible and valued in the series, there is no demand for, or struggle towards, a more equitable distribution of this labor. As a woman of upper-class and urban background, educated, and employed, Selmin rejects the political nature of the private sphere and believes herself to be outside domestic exploitation. Accepting her social destiny, she seeks to turn intensive mothering into a domain of empowerment, adopting a maternalist stance. As a "rational" actor, she attempts to create a sphere of power by fully embracing domestic labor. Yet this sphere remains confined within the patriarchal institution of motherhood and operates within the compulsory framework of maternal ideology. Such confinements contribute to legitimizing femininity, masculinity, motherhood, and fatherhood in patriarchal terms. In this way, the series not only recounts Ayşe's personal growth story but also shapes the gender identities of its child readers, roughly Ayşe's peers, within a patriarchal framework.
Keywords: Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum*, Children's literature, motherhood, feminism.

Nezihe Meriç'in (ö. 2009) *Küçük Bir Kız Tanıyorum* adlı çocuk kitabı serisi, ilki 1992, sonuncusu 1998'de yayımlanan ve Ayşe adlı ana karakterinin yaşamından yedi yıllık bir kesit sunan yedi kitaptan oluşur. Nezihe Meriç, bu kitapları çocukları düşündürmek, çocuklara neden yaşadığımızı, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu, neyi amaçlamamız ya da "bu güzelim dünyada, hep beraber rahat bir düzen içinde yaşayabilmek için" neler yapmamız gerektiğini göstermek için yazdığını söyler.[1] Bu anlamda bu kitaplar, sadece küçük bir kızın nasıl büyüdüğünü anlatmaz, aynı zamanda çocuğu büyüten de anne olarak kurgulandığı için "anne olma"nın neye tekabül ettiğine ve yazılış amacı doğrultusunda neye tekabül etmesi gerektiğine dair de görüş bildirir. Bu görüşe yakından bakıldığındaysa toplumsal cinsiyet rejiminin gündelik hayat pratikleri içinde yeniden üretildiği görülür.

Bu yazıda *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde anneliğin nasıl inşa edildiği değerlendirilecek ve Nezihe Meriç'in serinin annesi Selmin'i ataerkil annelik kurumunun sınırları içinde kurguladığı gösterilecektir. Hem bankada hem evde çalışan Selmin'in ev içi emeği tamamıyla üzerine aldığı, yoğun annelik performansı dâhil ev içi emeği kadınlık kültürü bağlamında doğallaştırdığı, toplumsal kaderi olarak gördüğü bu kadınlık hâlini sorgulamak yerine akıllı bir aktör olarak kişisel bir güçlenme alanına dönüştürmeye çabaladığı ancak bu çabanın ataerkil yapıyı yeniden üretmekle sonuçlandığı ortaya koyulacaktır. Bu doğrultuda da serinin ataerkil annelik kurumunu meşrulaştırıcı tavrının çocuk okurlar için biçimlendirici bir toplumsal cinsiyet pedagojisine dönüştüğünün altı çizilecektir.

Bankacı Bir Ev Kadını Olarak Selmin

Nezihe Meriç, yedi kitaplık *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinin ilk kitabını çocuk okurlarına okuduklarının kurmaca olduğunu anlatarak ve ana karakteri Ayşe'yi tanıtarak açar. Bu açılışta, Ayşe'nin evinden büyük bir coşkuyla bahsedildiği görülür: "Yaşasın! Bu küçük kıza ne güzel bir sokak buldum. Sonra evi de yazacağım. En sevdiğim biçimde, içi sevgi dolu, sıcacık bir ev döşeyeceğim onlara. Ayşe, annesi ve babası için. Ev içleri ne güzeldir."[2] Bu coşku evin Ayşe'nin ana mekânı olmasının ötesinde bir anlamı olduğunu, sıcacık bir yuvaya duyulan

---

1 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında* (İstanbul: Alkım, 2004), 8.

2 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında* (İstanbul: YKY, 2022), 9.

içten sevgiyi de dışa vurur. Eve övgüler düzenlerin genellikle kadınlar olduğu çünkü aile topluluğunun mutluluğunu sağlamanın onların görevi hâlini aldığı[3] da dikkate alınırsa yazarın bu övgü dolu yaklaşımını daha ilk kitabın açılışında paylaşması, metnin genelinde annenin evle kurduğu ilişkiye dair ipuçları verir. Anne karakteri Selmin'in inşasında yazarın eve dair bu övgü dolu yaklaşımı belirleyici olacak; evin "içi sevgi dolu, sıcacık" bir yuva hâline gelmesi annenin sayesinde gerçekleşecek, evin mutluluğunu sağlama görevi annede olacaktır. Öyle ki evin neredeyse her zaman cinsiyetlendirilmiş, kadınlık ve anneliğin üretildiği bir mekân olduğundan[4] hareketle, serinin eve nasıl yaklaştığı ve evin toplumsal normlar tarafından cinsiyetlendirilmiş biçimini ya da kurmaca düzeyde kadınlık ve anneliğin üretiminde bu normları koruyup korumadığı önemli olacaktır.

Seride evle kurulan ilişki bağlamında Selmin'in sadece bir "ev kadını" olmadığının altını çizmek gerekir. Meriç, anne karakterini çalışan bir kadın olarak kurgulamayı tercih eder. Bankacı olan anne, ev içi rollerle sınırlanmamış; evin dışında da varlık gösteren, ücretli emek piyasasına katılmış bir kadındır. Bu noktada, kentte yaşayan ve iş gücüne katılan evli kadınların özel alanda yerleşik olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine öncellikle ev emeği üzerinden maruz kalması,[5] Selmin'in ev emeğiyle ilişkisini önemli kılar. Ev içi emeğin bölüşümü, anneliğin seride toplumsal cinsiyet eşitsizliği temel alınarak kurulup kurulmadığını görmeye olanak tanır.

Selmin'in çalışan bir kadın olmasının ev içi emek söz konusu olduğunda önemli bir etken olarak alınmadığını, ücretli iş gücü olmanın aile içindeki görev ve sorumluluklarını etkilemediğini, annenin "çifte mesai" yapar durumda çizildiğini söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, Dalla Costa'nın da belirttiği üzere nasıl tüm kadınlar ev içinde de çalıştıkları için aynı zamanda ev kadınıysa[6] Selmin de aynı zamanda ev kadınıdır. Kadınların iş gücü piyasasına girmeleriyle

---

3 Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet*, c. 2, *Yaşanmış Deneyim*, çev. Gülnur Savran (İstanbul: Koç Üniversitesi, 2019), 180.

4 Jennifer L. Johnson, "Homing in on Domestic Space: The Boundaries and Potential of Home-Making," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 286.

5 Burcu Göközkut ve M. Murat Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları: İçeriksel Bir Analiz," *Kadın/Woman 2000* 22, s. 1 (Haziran 2021): 86.

6 Ebru Işık Kütük, "Kadın Emeği: Farklı Feminizm ve Feminist İktisat Anlayışları Temelinde Bilgikuramsal Bir İrdeleme" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2019), 195.

kadının ev içi emek bölüşümündeki konumunun değişmemesi ve iş gücü piyasasında tam zamanlı çalışan kadınların ev içi emekten ödün vermemeye çalışması,[7] Meriç'in çocuklar için yazdığı bu metinde de tekrar edilir. Anne, asıl önemli olan evin "içi sevgi dolu, sıcacık" bir yuva hâline gelmesi olduğundan, yoğun bir ev içi emek gösterir biçimde resmedilir. Diğer bir deyişle, bu yuvada ev içi emek bölüşümünden bahsetmek mümkün değildir.

Simone de Beauvoir (ö. 1986), *İkinci Cinsiyet* adlı çalışmasında dünyada ev kadınının görevleri kadar Sisyphos'un çektiği azaba benzeyen bir işin olmadığını ifade eder.[8] Bitmek bilmeyen, sonu gelmeyen, her gün yeniden başlayan bir mücadele hâlini alan ev işleri,[9] Selmin'in yaşamında da merkezî bir yere, külli bir belirleyiciliğe sahiptir. Selmin'in anne kimliği, ev işinin çocuk merkezli kurulmasına neden olur ve ev işleri, sevgi emeği olarak annenin görevi biçiminde yeniden doğallaşır.

Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında'da Selmin'in bir günü anlatılırken söze "Annenin çok işi var." diye başlanır ve annenin sabahları uyanır uyanmaz hemen "hızlı çalışan bir makine" durumuna girdiği belirtilir.[10] Bu makine benzetmesi, evin geleneksel biçimde düzenlendiğine de işaret eder niteliktedir. Sema Yılmaz'ın da belirttiği üzere, Türk aile yapısı ve aile ilişkileri pratiğinde kadın, ev işlerinin yerine getirilmesi ve hane halkı üyelerinin bakımı temelinde "mekanik bir saat gibi işleyen" en önemli aktör durumundadır ve sabah erkenden kalkıp çocuklarını okula, eşini işe göndermek için gerekli hazırlıkları yapıp, aynı esnada kendini de işe gitmek için hazırlamakla yükümlüdür.[11] Bu durum, Selmin için de birebir geçerlidir. Selmin saat çalar çalmaz yataktan fırlar, doğru mutfağa koşar, akşamdan hazırladığı çaydanlığın hemen altını yakar, ardından banyoya girer, yüzünü yıkayıp dişlerini ve saçlarını fırçalar, banyodan yatak odasına koşup çabucak giyinir ve giyinirken babayı uyandırır. Baba Hasan hemen kalkmaz, birkaç kez Selmin tarafından uyarılması gerekir. Sonrasında Selmin, Ayşe'yi uyandırır, kahvaltı masasını hazırlar. Bu, Selmin'in evdeki rutinidir.

---

7 Seyran Gürsoy Çuhadar, "Ev İçi Emek Bölüşümü: Kabuller ve Çatışmalar," *Çalışma ve Toplum* 81, s. 2 (2024): 570.

8 Beauvoir, *İkinci Cinsiyet*, 84.

9 Beauvoir, *İkinci Cinsiyet*, 183.

10 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında* (İstanbul: Çınar, 2011), 13.

11 Gökozkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 85.

Bu koşturmacanın ardından hızla evden fırlayan Selmin zamanını yollarda, duraklarda, bankada geçirdikten sonra yine hızla eve dönmeye çalışır. Önce akşam alışverişi için çarşıya uğrar, eve girince de "akşam yemeği için mutfakta, sofrada bir fırıldak gibi döner."[12] Selmin'in bu tempolu rutini diğer kitaplarda da vurgulanır. Selmin eve hep "aceleyle" girer, elinden paketleri bırakıp "aceleyle" çayın suyunu koyar, çay demleninceye kadar "aceleyle" torbaları boşaltır.[13]

Ev işleri-anne bağıntısı metinde o kadar sıkı kurulmuş, o kadar doğallaşmıştır ki Ayşe yanlışlıkla çay paketinden yere çay dökerse mesela "Olsun. Anne faraşa alır onları küçük süpürgeyle." diye düşünür.[14] Ya da evde eşyaların tıkıldığı küçük odadan bahsedilirken *annenin* bu odayı boşaltıp yerleştirmeye bir türlü vakit bulamadığı ifade edilir.[15] Evin düzenlenmesi de yine bu doğallaştırılmış bağıntı sorunsuzca korunarak yapılır. Ev içi mekân yeniden bölüşülürken bir oda babanın çalışma odası hâline getirilir, diğeriyse "annenin ütü odası" olur.[16]

Selmin ev içinde bu denli faalken Hasan, sınırlı bir varlık gösterir. Bu sınırlılığın nedeniyse öncelikle babanın çok çalışan bir adam olmasıdır. Ataerkil ideolojinin hâkim olduğu toplumsal yapılarda erkeklerin temel statüsünün emek ordusunda yaptığı iş çerçevesinde belirlenmesine[17] paralel biçimde babanın kurgulanmasında ücretli iş gücü olmanın başat kılındığı fark edilir. Diğer bir değişle, ücretli emek piyasasına katılmış olsa da annenin asli olarak bakıcı, babanın ise geçim sağlayıcı rolünü üstlendiği ataerkil çekirdek yapının sınırları içinde tanımlanan normatif aile tipi[18] seride de tekrar edilir.

Yoğun Anne Olarak Selmin

Manevi değeri, kadının doğal ya da kadınsı eğilimleriyle ilişkilendirilmesi ve kadınların kutsal görevi olarak düşünülmesi nedeniyle çocuk bakımı, ev içi emeğe dâhil değilmiş gibi algılanır ve bu algı hem fiziksel hem de duygusal

---

12 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 13-15.

13 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında* (İstanbul: YKY, 2022), 22.

14 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 43.

15 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 84.

16 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında* (İstanbul: YKY, 1994), 86.

17 Nurcan Pınar Eke, "Orta Sınıf Bir İdeoloji Olarak Annelik," *Sosyoloji Dergisi*, s. 45 (2023): 95.

18 Andrea O'Reilly, "Maternal Theory: Patriarchal Motherhood and Empowered Mothering," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 31.

açıdan çok külfetli bir emeğin göz ardı edilmesine neden olur.[19] Bu "külfet", "yoğun annelik" kavramı bağlamında düşünülebilir. "İyi anne" söyleminin bir bileşeni olarak "yoğun annelik", annelerin temel bakım veren olarak görüldüğü, anneliğin çocuğa büyük miktarda zaman, enerji ve maddi kaynak harcamayı gerektirdiği ve ücretli çalışmadan daha önemli tutulduğu bir annelik biçimidir.[20] Yoğun annelik, annelerin çocuklarına hem fiziksel hem duygusal hem de entelektüel bakım vermesini şart koşarken, iş yüküne dair beklentileri de artırır, standartları da yükseltir.[21] Bu açıdan yoğun anneliğin baskıcı bir ideoloji olduğunu söylemek gerekir. Ancak bu, Petra Bueskens'in de ifade ettiği üzere, özellikle yüksek duygusal ve fiziksel bağımlılık dönemleri olan bebeklik ve erken çocukluk söz konusu olduğunda bebeğe ya da çocuğa bakım verip vermemeyi tartışmak anlamına gelmemektedir. Bakımın zorunluluğunda buradaki asıl mesele, bebeğin ya da çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasının tamamen ve yalnızca annelerin omuzlarına yüklenmesidir.[22]

Yoğun annelik, Selmin'nin anneliğini değerlendirme sürecinde bir hayli işlevseldir. Öncelikle Selmin, temel bakım veren olarak kurgulanır ve metinde çocuk bakımı tamamen annenin görevi ve sorumluluğu olarak kurulur. Bu bakım da gayet "yoğun" bir biçimde çocuğa büyük miktarda zaman, enerji ve maddi kaynak harcamaya dayanır biçimde verilir. Selmin Ayşe'nin bakımını hem fiziksel hem duygusal hem de entelektüel açıdan, gayet doğallaştırılmış bir biçimde üstlenir. Ayşe'nin uyanır uyanmaz seslendiği ve hemen yanıt aldığı kişi annesidir.[23] Sabah uyandığı andan itibaren Selmin'in Ayşe'yle ilgilendiği, işe gitmeden önce yokluğunda Ayşe'nin ihtiyaç duyabileceklerini düşünerek evi hazırladığı, işten koşarak eve döndüğünde de tüm zamanını ve enerjisini Ayşe'ye vakfettiği, onunla ilgilendiği görülür.

Bu ilgilenme hâli, fiziksel emekle de sınırlı değildir. Ayşe'nin duygu durumunun gözetimi de annededir. Örneğin Ayşe'nin okula başlama tedirginliğini

---

19 Gökozkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 92.

20 Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Sharon Hays, *The Cultural Contradictions of Motherhood* (New Haven, CT: Yale University Press, 1996).

21 Andrea O'Reilly, "'Out of Bounds': Maternal Regret and the Reframing of Normative Motherhood," *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, ed. Carole Zufferey and Fiona Buchanan (London and New York: Routledge, 2020), 19.

22 O'Reilly, "Maternal Theory," 28.

23 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 29.

fark eden Selmin'dir. Hasan bu duruma ancak Selmin'in "usulca göz kırparak" kendisini uyarmasıyla vâkıf olacaktır.[24] Kalbi kırıldığında Ayşe onu rahatlatacak tek şeyin her şeyi annesine anlatmak olduğunu düşünür.[25] Anlatacak bir şeyi olduğunda Ayşe'nin "Bunu hemen anneye, bir boş vaktini yakalayabilirse babaya anlatmalı."[26] dediği fark edilir. Ayşe sarsıcı bir olay yaşadığında ona destek olmak için okula koşan, her zaman "imdada yetişen"[27] ya da Ayşe korktuğunda akıllı davranıp onu uyarmadığı için kendini suçlu olarak görmesi, kendine kızması gereken[28] de yine annedir.

Selmin, kızının entelektüel gelişimine de yoğun emek harcamaktadır. Selmin sürekli anlatan, her şeyi ayrıntılı biçimde açıklayan bir anne olarak çizilir. Anneyle gezmenin "bambaşka", olduğundan bahsedilirken vurgulanan da budur. Selmin, Ayşe'yle gezerken gördükleri her şey hakkında onu bilgilendirir, "durmadan konuşur", "Ayşe bir sorar, anne bin yanıt verir."[29] Annenin bu yoğun emeği, beklentileri de belirler niteliktedir. Eğer alınması gereken bir ders ve bu dersle bağlantılı bir masal varsa bunu "bir gün" anlatmak da annenin görevidir.[30] Yine Ayşe'nin kendi kendine okumayı sökmesinden bahsedilirken de "annesinin bebekliğinden beri okuduğu resimli kitaplar"ın katkısı öne çıkarılır.[31] Bu annenin verdiği entelektüel emeğin bir karşılığı, sonucudur. Öyle ki Ayşe'ye kitap okuyan da "hep" annesidir, babanın "Sen annesin, bu senin işin." dediği görülür.[32]

Bakım emeği Selmin'in bankadaki işiyle kurduğu ilişkiyi etkileyerek, dışarıdaki işin ikincilleşmesini beraberinde getirir. Meulenbelt'in de belirttiği üzere toplumda kadınlar ne iş yaparlarsa yapsınlar en başta ev kadını olarak kurgulandıkları için çocuklar hastalandığında işe gidemeyen öncelikle kadınlardır.[33] Ayşe'ye koşmaması gerektiği çünkü koşunca terlediği, terleyince üşüttüğü,

---

24 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında* (İstanbul: YKY, 1995), 21.

25 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, 34-35.

26 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 55.

27 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, 52-53.

28 Nezihe Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında* (İstanbul: YKY, 1996), 78-79.

29 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 71-72.

30 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 17.

31 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 72.

32 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 11.

33 Göközkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 95.

üşütünce de ateşi çıktığı açıklanırken ateşi çıkarsa onu yatağa yatıracak ve işinden izin almak zorunda kalacak kişi olarak telaffuz edilen de annedir.[34] Anne sevgisinin koşulsuz olduğunu ve bakım emeğinin de bu koşulsuz sevgiye dayandığı için koşulsuz olması gerektiğini öne süren yoğun annelik uyarınca anneliğin 7/24 sürdürülmesi beklenir.[35] Öyle ki anne evden çıkıp işine gitse de bu, annenin "gerçekten" evden çıktığı ya da ev içi-ev dışı hayatın birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı anlamına da gelmemektedir. Ayşe evde yalnız başına kalsa da yetişkin gözetimi altındadır ve bu yetişkinse yine Selmin'dir. Selmin günün belli saatlerinde evi, Ayşe'yi arayarak, fiziksel olarak eşlik edemediği kızını denetleme görevini yerini getirir.

Söz konusu kadınların ev içi ve ücretli işlerini bir arada yürütmesi yani çifte mesaileri olduğunda yoğun annelik uyarınca profesyonel işin ikincilleştirilmesi, aynı zamanda hem erkeklerin ebeveynlikte yetersiz olduğu hem de profesyonel dünyada üstün oldukları varsayımını pekiştirir.[36] Bu nedenle, Selmin'in yoğun anneliğinin aynı zamanda hem Hasan'ın ebeveynlikte yetersiz olduğunu hem de profesyonel dünyaya aitliğini ve bunun beraberinde getirdiği üstünlüğünü göstermeye destek olduğunu söylemek mümkündür. Hatta daha derinlemesine düşünürsek babanın temel geçim sağlayıcı olmasının, anneden çok kazanmasının köklerinde de aslında "annelerin ve daha geniş anlamda kadınların toplumsal olarak yapılandırılmış yeniden üretim rolleri yüzünden genellikle ücretli emek piyasasında eşitsiz bir şekilde konumlandırılması"[37] bulunmaktadır. Daha basitçe ifade edersek kadının evle birlikte algılanışı bir yandan emeğini görünmez kılarken, diğer yandan da ücretlendirilmiş emeğini erkeğin emeği karşısında daha değersiz yapmaktadır.[38]

Babayı çok çalışan ve dışarıda çok vakit geçiren bir adam olarak kurgulama tercihi, babanın eve anneden sonra gelmesi ve akşamları da her zaman evde

---

34 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 32.

35 O'Reilly, "'Out of Bounds'," 23.

36 Fiona Joy Green, "Feminist Mothering," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 38.

37 Catherine Bryan, "Mothers and Work: Social Reproduction and the Labours of Motherhood," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 331.

38 Handan Karakaya, "Görünmez Emek ve Ev Kadınları," *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2, s. 1 (2018): 80.

olamaması sonucunu doğurur. Bu açıdan bu tercih, ebeveynlerin rollerini belirleyen ataerkil sistemin metinde korunduğunu gösterir. Hayatını çocuklara göre düzenleyenin erkek/baba değil, kadın/anne olduğu yapı[39] bu tercihin bir getirisi olarak metinde tekrar edilir. Hayatını Ayşe'ye göre düzenleyen, bakım emeğini tek başına üstlenen kişinin Selmin olmasıysa anne-kız arasında yoğun bir etkileşimi, anne ve kızın kendilerine iki kişilik bir hayat kurmuş gibi anlatılmasını beraberinde getirir. Bu da yine babanın ebeveynlikteki yetersizliğine, babanın sınırlı varlığına hatta yokluğuna işaret etmektedir. Öyle ki annenin çocuğun hayatındaki yeri olanca doğallık ve normalliğiyle kurulurken; babadan, babanın yaptığı bir şeyden bahsediliyorsa "baba evde olduğu zaman"[40] gibi ön açıklamalara ihtiyaç duyulduğu fark edilir. Bir yandan da anne ve babanın bakım emeklerinin yoğunluğu arasındaki tezadın tam da anneliği annelik yapan şey olarak onaylandığına dikkat etmek gerekir. Annelik anlamını babalıkla olan farkı üzerinden kazanır ve tam da babanın yapmadıkları ya da yapamadıkları, bir erkek tarafından yerine getirilemez olanlar, anneliği de tanımlayarak, onu ispatlar hâle gelir.[41]

Babanın yokluğu, aileye yeni bir çocuk katıldığında, Ayşe'nin bir kardeşi olduğunda iyice netleşir. Örneğin anne işte olduğu için bebeğe babanın baktığı ama bebek uyanınca ağlamaya başlayacağı anlatılırken, "O zaman ne yapacak baba? Kolayı var. Anneye bir telefon. Anne oyalanmadan atlasın taksiye, gelsin." denir.[42] Yine benzer biçimde misafirlerin geldiği bir akşam anne mutfakta hazırlık yaptığı için bebeğe bakmanın babaya "kaldığı" söylenir. Sadece bu ifade bile bebeğin asıl bakıcısının anne olduğunu ancak annenin zorunlu olarak bakım verememesi gibi bir durum ortaya çıktığında babanın devreye girdiğini gösterir niteliktedir. Öyle ki tam da bunu aksettirir biçimde sadece istisnai hâllerde bakım veren biri olarak baba, bakım verme işine o kadar yabancıdır ki babanın bebeği "anlatılamayacak derecede acemice" tuttuğu söylenir. Bu noktada, babanın

---

39 Linda Rose Ennis, "Mothering or Parenting?" *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 275.

40 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 119.

41 Catriona Ida Macleod et al., "'Failed' Mothers, 'Failed' Womxn: Demarcating Normative Mothering," *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, ed. Carole Zufferey and Fiona Buchanan (London and New York: Routledge, 2020), 31.

42 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 95.

ikinci çocuğundan bahsedildiği de hatırlanırsa babanın bakım emeğine yabancılığı iyice şiddetlenir. Bu yabancılıkla ağlayan bebeği susturamayan baba, çareyi anneye seslenmekte, işi asıl sahibine devretmekte bulur. Anne mutfaktan duyup gelemediğinde de iş, bir başkasına, müstakbel anne Ayşe'ye devredilir.[43] Öyle ki Ayşe, küçük yaştan itibaren çocuk bakımına "yabancı" kalmayacak biçimde yetiştirilir. Ayşe'nin bebek bakımına dair bilgiyi gayet "doğal" bir biçimde edindiği ve uyguladığı, herhangi bir "acemilik" göstermediği gözlemlenir: "Ayşe, küçük bir anne sanki. Bebeğin bezinin arasından iki parmağını sokup, çiş etmiş mi diye bakıyor. Sonra dikkatle ince hırkasını giydiriyor. Patiklerini giydiriyor."[44] Çocuk doğurma, çocuk yetiştirme ve eve bakmanın kadının doğal uğraşının çekirdeğini teşkil ettiği[45] kabulüyle kadınların doğdukları günden itibaren toplumsal cinsiyetlerine tanımlı rollere uygun şekilde yetiştirilip, türünün ayırıcı niteliği olarak gösterilen annelik için hazırlanması,[46] seride farklı vesilelerle ortaya koyulan bir durumdur.

Yemek Yapmanın Törenselliği

Bakım emeği dâhil olmak üzere ev içi emek söz konusu olduğunda Nezihe Meriç'in yemek yapmaya özel bir anlam atfettiği fark edilir. Olcay Akyıldız'ın da belirttiği üzere Nezihe Meriç, ilk öyküsünden itibaren bakışını kadın karakterler üzerinden mutfağa, yemeğe, duyu ve duygulara yöneltir; yemek Meriç'in metinlerinde merkezî ve çok yer kaplayan bir niteliğe sahiptir.[47] Süreyya Elif Aksoy da Nezihe Meriç'in öykülerinde mutluluk kaynağı olan gündelik hayat edimlerinin arasında yemek yapmak ve yemenin önemli bir yer tuttuğunu ifade etmektedir.[48]

İlk kitabın açılışındaki eve dair coşku ve güzelleme, yemek yapmaya dair anlatılarda da hissedilir. Annenin mutfakta işleri "bir tören havasıyla" yaptığı söylenir.[49] Ayşelerin evinde düzenli olarak üç tencere yemek piştiği bilgisi bizimle

---

43 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 35.

44 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 75.

45 Juliet Mitchell, *Kadınlar: En Uzun Devrim*, çev. Gülseli İnal ve öte. (İstanbul: Agora, 2006), 48.

46 Eke, "Orta Sınıf Bir İdeoloji Olarak Annelik," 100.

47 Olcay Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi: Nezihe Meriç Öykülerinde Duymak, Düşünmek, Yemek ve Duygular," *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 29 (2024): 80-81.

48 Süreyya Elif Aksoy, "Nezihe Meriç'in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar: İlişkiler, Gündelik İşler, Bedensel Sağlık," *Monograf*, s. 12 (2019): 99.

49 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 53.

paylaşılırken[50] bu yemekleri pişiren elbette Selmin'dir. Yemek yapmak öncelikle annelik çerçevesinde vurgulanan, anne olma hâlinin "doğal" bir bileşeni olarak kurulan noktalardan biridir. Öyle ki "Senin annen yemek yapmayı biliyor mu?" sorusuna "Aaa!" diye cevap veren Ayşe'nin güldüğü ve "Anneler hiç yemek yapmasını bilmez olur mu?" diye şaşırdığı görülür.[51]

Yemek yapmak sadece annelere özgü de değildir; genel olarak kadın olmakla ilgilidir. Yemek yapmaya dair bilgi, kadim bir kadın bilgisi olarak konumlandırılır. Bu konumlandırmanınsa, Phillips'i takip edersek, kadınların kültürel bir grup olduğundan hareketle homojen, sürdürülmesi ve korunması gereken bir "kadın kültürü" varsayımına[52] dayandığı söylenebilir. Bu kültür, aynı zamanda anneliği de tekleştirip homojenleştirmekte ve bu, annelik kurumunun sürdürülmesi ve korunması gerekliliğini pekiştirmektedir.

Bu kadim kadın kültürüne sahip çıkma ve bu kültürü sürdürme tavrı, sarma yapmanın meşakkatli bir iş olması bağlamında da gözlemlenir. Ayşe'nin lahanaları tek tek sarmak yerine hepsini tencereye doldurup pişirme önerisine Selmin, lahananın sarılarak pişirilmesini bir "gelenek" olarak tanımlayarak şiddetle muhalefet gösterir. "Ben neden bozayım bu geleneği?" diyen Selmin, sorunun cevabını vermekten, geleneğin neden bozulamaz olduğunu açıklamaktan ziyade Ayşe'nin bu önemli noktayı düşünmesini talep ederek konuyu kapatır.[53]

Yine bu tavır, Selmin'in arkadaşı olarak tanıtılan Belma Teyze, Ayşe'yle "evcilik" oynarken de net bir biçimde fark edilir: "Yoo, her evde, her gün bir tencere kaynamalıdır. Ben anamdan öyle gördüm. Öyle sürdürmek istiyorum. Her gün soframı kurmak isterim. Yemek kutsaldır. Sofra kurmak bir törendir."[54] Bu sözleri duyunca Ayşe'nin içine "hoş, güzel, yüce", "insanın içini kavileştiren" duygular dolar.[55] Bu aktarım Selmin tarafından da desteklenir: "Beni böyle yıllarca seyredeceksin. Seyrede ede tüm bunları öğreneceksin. Sonra sen de büyüyünce tıpkı benim gibi, bunları yapacaksın."[56] Görüldüğü üzere, annelik,

---

50 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 79.

51 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 10.

52 Ayşegül Hançer, "Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak Kadının 'Annelik' Kimliğine Eleştirel Bir Bakış," *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi* 1, s. 2, (2018): 187.

53 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 29.

54 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 78.

55 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 78.

56 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 51.

ataerkil çerçeveleri güçlendirirken; bu çerçeveler, anneler tarafından benimsenip kızlarına aşılanır.[57] Öyle ki baba, patates soymayı askerde öğrenmiştir.[58]

Tarihsel olarak birçok kadının ev içi emek ve annelik görevlerini yerine getirdiği alan olarak mutfak[59] kadına ait bir mekân olarak kurulur. Ayşe de yalnız başına kendine oyun kurarken bir mutfak hayal eder. Tencereleri, tavaları, tabakları mutfağına dizer. Yemek pişirmek için oyuncak şömine hazırlar.[60] Diğer yandan, baba yemek yapmaya "yabancı" kılınırken, bu yabancılığın mekânsal olarak da kurulduğu görülür. "Diyelim baba eve erken gelmiştir. Baba banyo, yatak odası, çalışma masası çevresinde gidip gelir."[61] cümlesinde de fark edildiği üzere, babanın ilişkili olduğu alanlar arasında mutfak yoktur.

"Erkeklerin ev işlerini ağırlıklı olarak kriz anlarında, zaman baskısı olduğunda, hastalık anlarında ve esasen 'yardım' çatısı altında gerçekleştirmesi" ve "bu katılımın temelde eğreti ve geçici" olmasına[62] seride de rastlanır. Selmin'in kiralık ev aradığı için eve geç geldiği bir akşam, yemeği hazırlama görevini Hasan devralır. Dolaptaki "hazır" köfteleri pişiren, "hazır" pilavı ısıtan babanın salata "bile" yaptığı söylenir. Babanın pilavı ısıtma esnasında üzerine birkaç damla su serpmesi ise Ayşe'yi güldürür ki Ayşe bunu görse annesinin de güleceğini düşünür.[63] Burada komik olduğu düşünülen, babanın yemek yapma işinin bir püf noktasına vâkıf olmasıdır. Mutfak kadının alanıyken, bu alanın özel bilgisi de kadına ait kılındığından babanın bu "özenti" hareketi ya da "sonradan görmeliği" komik bulunur. Yine benzer biçimde annenin dışarıda olduğu ve bu kez babanın kendi başına yemek yapmaya çalıştığı bir seferde, Hasan'ın farklı patates türlerinin farklı pişme sürelerini bilmemesi yüzünden yemeği yaktığı ve tencereyi dolabın altına sakladığı anlatılır. Selmin'in bu duruma kahkahalarla gülmesi üzerine Hasan'ın cevabı "O kadarını ben ne bileyim. O senin uzmanlık alanın"dır.[64]

---

57 Dorsia Smith Silva, "Configuring the Mother-Daughter Dyad," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 294.

58 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 44.

59 Johnson, "Homing in on Domestic Space," 287.

60 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 78.

61 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 68.

62 Gökozkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 97.

63 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 22.

64 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 44-45.

Bununla birlikte baba hiç yemek yapmıyor da değildir. Annenin toplantısı olduğu için geç kaldığı, babanın da "büyük bir iş" aldığı için sevinçli olduğu bir akşam, baba bir balık şöleni vermeye karar verir. Görüldüğü üzere babanın yemek yapması; alışılmış olanın, rutinin dışında istisnai bir duruma bağlanır. Yine erkeklerin daha çok yapmaktan özel olarak zevk aldıkları, uzmanlık alanları olduğuna inandıkları ya da seçerek yaptıkları özel işlere katılım gösterdikleri[65] dikkate alınırsa babanın balık yapmayı seçmesinin de böyle bir tarafı vardır, zira "Hiç kimse fırında balığı baba gibi yapamaz."[66] Hasan da balığı müzik çalarak, bira içerek, ıslık çalarak hazırlamaktadır. Akşam yemeğinin yapılması baba için aceleyle kotarılması gereken bir iş değil, bir keyiftir. Anne geç kalmış olmanın, evdeki açları doyurma zorunluluğunun tedirginliğiyle "telaş içinde" eve girip karşısında hazır bir sofra bulduğunda büyülenir.[67] Bu büyülenme tam da "kadınların eşlerinin ev içerisinde yaptıkları işi lütuf olarak görme" hâlini[68] yansıtır. "Bir de ne görsün!" ifadesiyle verilen bu hâl, babanın her gün aynı şeyi görüyor olması es geçilerek kurulur. Babanın balığı hazırlarken mutfak önlüğü takmış olmasının Ayşe'deki karşılığı da buna paralel biçimde "Babacım sen anne oldun." olur. Anne de bölüşülmemesi gerekenin bölüşülmüş olması karşısında bir açıklama yapma zorunluluğu duymaktadır: "Eh, kader utansın. Babacığının elinden ne gelir? Baksana dolaba, bomboş."[69] Anne evde hazır yemek bulundurmadığı için baba da eli mecbur anne olmak zorunda kalmış, mutfağa girmiştir.

Cennette Sorun: Anne Yorgun

Selmin'in yoğun anneliğin de bir uzantısı olarak ev içi emekle böylesine sıkı bir ilişki içinde çizilmesi, öncelikle çocuklara doğruyu ve güzeli öğretme amacı taşıyan seride ev içi emek bölüşümünü destekleyen bir kurgunun tercih edilmediğini ortaya koyar. Bununla birlikte ev içi emeğe metinde böylesine ağırlıklı bir yer verilmesi, ev içi emeğin görünür kılınması anlamına da gelir. Ev işinin düşük statüsü, elle tutulur, somut sonuçlara yol açmamaları ya da çok çabuk tüketilmeleri, özel alanda gerçekleştirilmeleri, kâr getirmemeleri, yalnızca kullanım değeri üretmeleri bu işlerin fiziksel, ekonomik ve ideolojik görünmezliğine

---

65 Gökozkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 97.

66 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 79.

67 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 79.

68 Gökozkut ve Yüceşahin, "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları," 96.

69 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 79.

neden olur.[70] Nezihe Meriç ise bu seriyle sınırlı olmaksızın genel olarak metinlerinde sırf kadınlar tarafından evin içinde yapıldığı için değersiz bulunan tüm işi, harcanan emeği hem de içeriden anlatılarla görünür kılar.[71]

Seride ev içi emeğin görünürlüğüyle yetinilmediği, metnin aynı zamanda annenin yorgunluğunu da gördüğü fark edilir: "Ayşe'nin annesi çok sevimli. Yüzü hep güler. Hep gülümseyerek, hiç kızmadan konuşur. Öyle çok işi var ki, yorgunluktan yüzü soluyor. Gene de, gülüverir. Bankada çok iş yapıyor, evde çok iş yapıyor... Ama ne olursa olsun, Ayşe'ye vakit ayırıyor."[72] Bir kadının hem tam zamanlı istihdama katılması hem de yoğun annelik ideolojisinin beklentilerini karşılayacak şekilde annelik faaliyetlerini yerine getirmesinin imkânsız mücadelesi[73] tüketici bir hâl alırken, Selmin'in yorgunluğunun da sebebi olur. Ancak alıntıda açık olduğu üzere metin, annenin hem dışarıda hem de ev içinde verdiği emeği ve bunun sonucu olan yorgunluğunu görmek ve göstermekle birlikte sorunsallaştırma yönünde bir tavır takınmaz, bir hayli doğal ve çözümsüz karşılar. Aynı biçimde annenin bu kadar yorgunluğa rağmen hâlâ nasıl gülebildiğini de açmaz. Vurgu da zaten annenin yorgunluğu üzerinde değil de tüm bu yorgunluğa rağmen güler yüzlü bir biçimde yoğun anneliği gerçekleştirme başarısı üzerinde gibidir.

Babanın eve geç gelmesi de yine bu doğrultuda, Selmin'in yorgunluğu değil, asli görevi ve sorumluluğu olan annelik bağlamında sorun edilir. "Beni sinirlendirme Hasan. Bu çocuk evde yalnız yaşayan bir çocuk. Ne kadar duygulu olduğunu görüyorsun. Her şeyi anlıyor. Onun o küçücük dünyasını karartmaya hakkımız var mı? Çok oluyorsun artık. Çocuk özlüyor seni. Kaç akşamdır yoksun evde. Yeter ama."[74] diyen Selmin, kendi hâlini, kendi duygularını, ihtiyaçlarını değil, Ayşe'ninkileri önemsemektedir. Anneler olarak kadınların kendilerini bir kenara bırakıp tamamen çocuklarını yetiştirmeye odaklanmaları beklenirken[75] burada söz konusu olan da Selmin'in bu beklentiyi karşılamasıdır.

---

70 Gül Özyeğin, "Önsöz," Aksu Bora, *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası* (İstanbul: İletişim, 2010), 10.

71 Neslihan Cangöz, "Nezihe Meriç'in Fıkırdayan Tencereleri," *Birikim*, s. 367 (Kasım 2019): 67.

72 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 14.

73 Hays, *The Cultural Contradictions of Motherhood*, 8.

74 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 110.

75 Carole Zufferey and Fiona Buchanan, "Introduction: Theorising Intersectional Feminism and Mothering," *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, ed. Carole Zufferey and Fiona Buchanan (London and New York: Routledge, 2020), 5.

Kadınların çifte mesaisinin bir denge meselesi gibi kurulması ya da "iş-aile dengesi"nin tutturulmasını içerir biçimde düşünülmesi,[76] Selmin'in yorgunluğunun arttığı dönemleri değerlendirirken işe yarardır. Serinin kapsamına aldığı yedi yıl boyunca belli aralıklarla kiralık ev arayan Selmin'in özellikle ev arama dönemlerinde iş-aile dengesinin bozulduğu ve yorgunluğunun arttığı fark edilir:

> Bu eve taşınmadan önce, annesi ne çok ev aramıştı. Ne çok eve girip çıkmıştı. Akşamüzerleri işten çıkınca, hemen ev aramaya başlardı. Elinde bir sürü adres, dolmuştan otobüse, o adresten bu komisyoncuya koşturup duruyordu. Tanımadığı adamlarla beraber, kapıları çalıyor, boş evlere, odalara girip dolaşıyorlardı. Daha önce oturanların boşalttıkları dolaplar, pek temiz olmayan lavabolar, yerlerde tozlar, atılmış öteberi, kirli camlar yorgunluğunu artırıyordu insanın.[77]

Bu fiziksel ve ruhsal yorgunluk, hep gülümseyen, hiç kızmayan anneyi değiştirir. Ev işlerini ve çocuklarının bakımını soğukkanlılık ve sükûnetle hâlledebilen, aynı zamanda iş yaşamını da sürdürebilen "süper anne"[78] Selmin, canı "çoook" sıkılan, sinirinden ağlayan bir kadına dönüşür.[79] Bu dönüşümün ilginç yanı, yorgunluğu arttıkça Selmin'in ev içi emeğin bölüşülmemesini bir mesele hâline getirmesidir. "Cinlerim tepemde" diyen Selmin, evdekilere "Hangi birine yetişeceğim? Babanızın uşağı yok burada." diye çıkışır.[80] Ayşe'yse annesinin ev arama döneminde sürekli bağırmasını, ev bulamamanın onu çok üzmesine bağlar.[81] Bu açıdan, öne çıkarılan, aile üyelerinin ev işlerini daha eşitlikçi, daha adil bir biçimde bölüşmesi farkındalığı değil, dengeyi bozarak anneyi daha tahammülsüz hâle getiren olağanüstü koşullardır. Bu tahammülsüzlük anne tarafından da nedenleriyle birlikte aileye açıklanır. Rutinini paylaşan anne, keyfinden bağırmadığını, böyle bir iş yükü olan birinin "biraz" sıkılmasının gayet doğal olduğunu belirtir. Söz konusu olan, kadının çifte mesaisini bir denge meselesi,

---

76 Sara K. Day, "'Would Never Be Strong Enough': Sarah Dessen's Postfeminist Mothers," *Mothers in Children's and Young Adult Literature From the Eighteenth Century to Postfeminism*, ed. Lisa Rowe Fraustino and Karen Coats (Jackson: University Press of Mississippi, 2016), 201.

77 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 21.

78 Esra Dudu Karaman ve Neva Doğan, "Annelik Rolü Üzerine: Kadının 'Annelik' Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması," *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 6, s. 2 (Eylül 2018): 1479.

79 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 14.

80 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 29.

81 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 30.

yorgunluğunu bu dengeyi sağlamanın bir sonucu, aşırı yorgunluğunu da bir denge kaybı olarak görmektir.

Sözde Ortaklık

Ev içi emeğin bölüşümüne dair Selmin'in tüm çıkışları, ev düzeninde bir değişim gerçekleşmesi adına yürütülen bir mücadele olarak ortaya koyulmaz. Sorun dillendirilmiş olsa da çözüme yönelik herhangi bir eylemlilik hâlinden bahsetmek mümkün değildir. Sorunun dillendirilmiş olması, Selmin'in çıkışları "gerginlik" çerçevesinde kurgulanırken, bu gerginlik de bir şekilde gideriliverir. Örneğin Hasan'ın eve geç gelme sorunu Selmin'e tahinli çörek getirmesiyle "hâlledilmiş" olur.[82] Selmin yorgun olunca sinirli bir kadına dönüştüğünde Hasan'ın onu güldürmeye çalıştığı ifade edilir.[83] Zaten Hasan genel olarak "şakacı" biri olarak çizilir. Babanın "bir fırsatını bulup" yapmadığı tamir gibi ev işleri söz konusu olduğunda anne ona "Dalgacı Hasan" demekle yetinir.[84] Annenin yine çok yorgun, yorgun olduğu için de çok sinirli olduğu ve tüm işlerin kendisine kalmasından duyduğu rahatsızlığı paylaştığı bir akşam, babanın aslında yapmaya çalıştığı yemeği yakmış olması, anneyi kahkahalara boğar ve evdeki "tatsız hava"nın dağılması için bu kadarı yeterli olur.[85]

Annenin olağanüstü durumların beraberinde getirdiği yorgunluğu ile açıklanan çıkışları, ev düzeninde bir değişim gerçekleşmesi adına yürütülen bir mücadele olarak ortaya koyulmadığında geriye kalan da "tatsızlık" ya da "gerginlik"tir ve bunlardan hemen kurtulmak gerekir. Selmin'in "sorun" yaratmaya dair bir tavırdan taraf olmadığı ya da norm dışına çıkmaya, alternatifler bulmaya çabalamadığı görülür. Bu durum, sadece Selmin'e özgü de değildir. Aksoy'un da belirttiği gibi, Nezihe Meriç'in öykü kişileri, hayatın zorlukları ve toplumun bozuk düzeni üzerine ne kadar düşünürlerse düşünsünler, kaygı ve memnuniyetsizlikleri, gündelik hayatın küçük bir eylemiyle bir anda dağılabilir. Meriç hikâyelerinde, dertlerin üstünü örtüp, dünyayı tozpembe gösterme gayreti içinde olmasa da, karakterlerine sıkıntıyı da ferahlık kadar, mutsuzluğu da mutluluk kadar hissettirse de tüm olumsuzluklara rağmen gündelik hayatın

---

82 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 110.

83 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 46.

84 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 61.

85 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 44-45.

içinde yaşama sevinci bulabilecekleri ayrıntıları özenle sunmaya çalışır.[86] Seride de Selmin'in Ayşe'ye "sıkıntılı duyguları süpürgeyle kovalamak gerektiği"ni öğrettiği fark edilir.[87] Bir sorun varsa onu çözmektense kaçınmayı tavsiye eden Selmin, ailenin ağzının tadı kaçmasın diye bu sıkıntılara yol açan dinamiklere eğilmekten ziyade bunları yok sayma ve o an yüzeye çıkarma gafletinde bulunduğu sorunları süpürgeyle kovalama yönünde bir tutum benimsemektedir. Bu açıdan, eğer çatışma ev içi emek bölüşümü bağlamında eşitlikçi bir tutum talep etmenin ilk koşuluysa[88] çatışmadan kaçınmak eşitlikçi bir tutum talebinde de bulunmamaktır.

Selmin'in sorunu fark etse de çözümün peşine düşmemesi ise ilginç bir biçimde toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmiş olmak veya gelenekler tarafından belirlenmiş, doğal ve normal kabul edildiğinden sorgulanacak bir tarafı olmadığı düşünülen anne kimliğini kanıksamış olmak üzerinden de kurulmaz. Üst sınıf bir aileden gelen, kentli, eğitimli, çok kitabı olan, aydın, evlenmeye kendi karar vermiş, eşini kendi seçmiş, annelik kararı da yine kendisine ait olan ve çalışan bir kadın olarak Selmin, tam da bu nitelikleri yüzünden aile içi bir sömürüye uğramasının mümkün olmadığına inanır. Bu açıdan, özellikle çalışan bir kadın olmak, özgür kadın olmak için yeterli koşul olarak görülür. Kadınların özgürlüğünü kadınların kamusal alana çıkmalarıyla eşleyen, dışarıyla kurulan ilişki bağlamında tanımlayan ve kadın özgürlüğü sorununu işgücü olma, ücretli emek piyasasının bir parçası hâline gelmeyle çözmeye çalışan bu anlayışın 1970'lerden itibaren revaç bulduğunu söylemek mümkündür. Selmin'in çalışan bir kadın olduğu için özgür olduğunu düşünmesine, kendini baskı ve sömürünün dışında konumlandırmasına ve ev içi emeğin asimetrik dağılımını çözülmesi gereken bir sorun olarak algılamamasına neden olan da bu anlayış uyarınca evin siyaset dışı bırakılması, özel olanın politikliğinin tanınmamasıdır. Kendi yorgunluğunu kendi sorunu olarak gören Selmin, kişisel alana dair görülen sorunların toplumsal kaynaklarını tartışmaya açmaktan uzaktır. Bu uzaklığa rağmen Selmin'in özgür ve aydın bir kadın olduğuna ve bütün hayatını ailesine göre düzenliyor olmasının "esirlik" olmadığına inancı,[89] onu kendinden o kadar emin bir hâle getirir

---

86 Aksoy, "Nezihe Meriç'in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar," 93.

87 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 60.

88 Gürsoy Çuhadar, "Ev İçi Emek Bölüşümü," 565.

89 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 82.

ki Selmin'in diğer kadınları bilinçlendirmesi gerektiğini düşündüğü ve bunun yollarını aradığı bile görülür.[90] "Adam olmuş olmak", halkı eğitmek zorunda olmayı da beraberinde getirirken, Selmin'in bunu bir vatandaşlık, insanlık bilinci ve görevi olarak tanımladığı fark edilir.[91]

Selmin'in olması gerekenin bilgisine sahip olduğuna duyduğu bu katıksız inanç, aynı zamanda körleşmesine, olanla olması gerekeni ayıramamasına neden olur. Örneğin metinde "sıcacık yuvanın pazar günü neşesi" paylaşılırken kahvaltı masasının tasviri esnasında masada herkesin yerinin belli olduğu söylenir: "Anne mutfak kapısına en yakın olan sandalyede oturuyor. Baba başköşede."[92] Annenin mutfağa en yakın sandalyede oturması, hizmet işinin onda olmasındandır. Annenin masadaki yeri sadece mutfağa yakın olmakla da sınırlı değildir. Serinin bir başka kitabında Ayşe'nin babanın karşısında, anneninse küçüklüğünden beri hep Ayşe'nin yanında oturduğu da söylenir. Bunun nedeniyse gayet nettir: "Küçükken mama yediriyordu çünkü."[93] Baba rahatça oturup kendi yemeğini yemeye odaklanabilirken, anne hem kendi karnını doyurmaya çalışmak hem de bu esnada diğerlerinin karnını doyurmasını sağlamakla görevlidir. Babanın başköşede oturması ise "Eh elbette benim başköşede oturmam gerekir. Ben evin erkeğiyim." ifadeleriyle birlikte verilir. Anlatılanlar dikkate alındığında gerçekten de babanın masadaki yeri, evin erkeği olmaktan ileri gelen ayrıcalıklı konumunun bir sonucudur. Ancak anne, babanın ayrıcalıklı bir konumda olmasını "teorik" olarak kabul edilemez bulur. Bu nedenle, babanın evin erkeği olduğu için başköşede oturduğu hakikatine gülerek karşılık verir: "Eski çamlar bardak oldu Hasan Bey! O eskidenmiş. Şimdi biz üç ortağız. Sen, ben ve Ayşe Hanım."[94] Annenin bu beyanı, diğer beyanları gibi, dayanaksızdır. Herkesin yeri tüm bu beyanlara rağmen aynı kalır. Sadece ortada bu durumun babanın evin reisi olmasından ileri gelmediğine dair bir söylem dolaşmaktadır. Babanın birincil geçim sağlayıcı ve annenin çocukların tek bakım vericisi olmasının bir evliliği geleneksel olana yaklaştırırken, eşitlikçi olandan uzaklaştırdığı düşünülürse[95]

---

90 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, 83.
91 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 17.
92 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 97.
93 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*, 46.
94 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 97.
95 Ennis, "Mothering or Parenting?" 276.

Selmin'in buradaki çelişkisi kendi evliliği her ne kadar bir hayli geleneksel olsa da söylemsel düzeyde buna direnç göstermesinden ve olmayan bir eşitlikçiliği yine söylemsel olarak inşa etmeye çabalamasından ileri gelir.

Selmin'in bahsettiği ortaklık da sadece laftadır. Selmin onları "aynı evde yaşayan üç ortak" olarak tanımlasa da baba bu ortaklığa sadece sağlayıcı olarak destek verir. Söz konusu ev içi emek olduğunda ortaklığın iki kişilik, anne ve kızı kapsar biçimde kurulduğu görülür. Ev işlerini paylaştığını, annesinin kendisine iş yaptırdığını fark eden Ayşe, "Her işi ben mi yapacağım?" diye sorduğunda Selmin'in cevabı "Yarısını sen, yarısını ben. Ortağız ya!" olur.[96] Ev işi eğer bölünecekse üçe değil ikiye bölünür. Diğer yandan, Hasan da ortaklık meselesine inanır görünür. Ancak sadece kendisine yararı olduğu noktada. Ayşe'den yardım istediği bir sahnede, Ayşe'nin istekli olmaması üzerine Hasan'ın "Yardımlaşmayı bilmek bir erdemdir. Çünkü yaptığım iş, yalnız benim işim değil. Hepimizin, annenin, evimizin, senin... Yaşamımız için hepimize gerekli olan bir iş."[97] dediği fark edilir. Dışarıdaki işinin belirleyiciliğiyle temel sağlayıcı olarak babanın söz konusu ev içi emek olduğunda kendisinin herhangi bir "yardımda" bulunması gerektiğini düşünmediği görülür. Bu anlamda da babanın erdemli davrandığını, emek bölüşümüne katıldığını söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte, Selmin'in babanın bu talebini de karşıladığı anlaşılır. Örneğin babanın işyerinden bahsederken anne ortaklığa işaret eder biçimde "biz" dili kullanarak "yazıhaneyi ilk açtığımızda" der.[98] Oysa Selmin'in bankadaki işi ve evdeki işleri düşünüldüğünde, Hasan herhangi bir "biz" olma hâlinde taraf değildir. Babanın ev içi emek bölüşümüne uzaklığı, ev içi düzenin eşitlik ve adalete uzaklığı anlamına gelirken, bunun enteresan bir tarafı daha vardır. Baba aynı zamanda çok kitabı olan, çok kitap okuyan bir aydın ve siyasi suçlu olarak hapis yatmış bir solcu olarak kurgulanır.[99]

Annenin Aklı

Kitaplarda Ayşe'nin "çok akıllı bir küçük kız" olduğu defalarca tekrar edilirken Selmin'in de aklıyla öne çıktığı, annenin aklının da defalarca övüldüğü görülür. Bu akıllı olma hâli, çalışan bir kadın olarak annenin becerikliliğine işaret

---

96 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 100.

97 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 19.

98 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 64.

99 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 77-78.

ederken; ev içi görev ve sorumluluklarını yerine getirip getirmeme meselesi, kadınlara dair bir akıl, zaman yönetimi meselesine dönüşür. İyi anneliğin akılla birlikte düşünülmesi, metinde anneliğin doğuştan, fıtraten, içgüdüsel olarak kadınların zaten sahip olduğu bir beceri olarak kurulmadığına işaret eder biçimde alınabilir. Ancak metindeki akıl vurgusu, anneliğin "doğasına" dair bir tartışmadan çok, kadın olmanın bir bileşeni olarak kurulan annelik kimliğini tümüyle üzerine aldıktan sonra Selmin'in anneliğini bir başarı hikâyesi olarak yansıtmak için devreye sokulmuş gibidir. Akıllı olmak, çalışan annenin iş-aile dengesini tutturmak, "iyi anne" olmak için zorunlu biçimde sahip olması gereken bir özelliktir. Selmin'in "zamanını çok iyi, çok akıllıca kullanması gerektiği"[100] metinde en çok tekrarlanan noktalardan biridir. Ayşe'ye "Aptal olmayan her insan, başının çaresine bakmalıdır."[101] diyen annenin hem iş hayatının hem ev hayatının tüm görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, aptal olmadığını da ispatlamaya çalıştığı hissedilir.

Selmin'in akıllılığını ortaya koyan örnekler arasında onun yaratıcılığını övenler de bu noktada önemlidir. Örneğin Selmin'in dolaplarda tek tük kalan malzemeleri birleştirip, birbirine karıştırıp yaptığı pasta en ince ayrıntısına kadar tarif edilir ve onun ne kadar tutumlu olduğunu da gösteren bu yaratıcılığı akıllılığı vurgulanarak övgüyle karşılanır.[102] Yine Selmin'in mini etek giyip giymediğine dair metne yerleştirilen bir sorgulama sadece onun "süslü bir hanım" olup olmadığını göstermekle sınırlı tutulmaz, ki "kararında" süslüdür, sorgulama geliştikçe verilmeye çalışılanın mini etek giymekten ziyade mini eteğin üretim koşulları olduğu görülür. Selmin, giymediği eski uzun eteklerini kesip, makinede dikerek mini etek hâline getirmekte, bu da anlatıcı tarafından "Aa! Ne akıl" diye Selmin'in yaratıcılığı karşısında duyulan şaşkınlıkla verilmektedir.[103] Dikişle ilgili örneklerin çokça olduğu metinde yine Selmin'in ev ekonomisine dair bilincine ve akıllılığıyla bağlantılı yaratıcılığına işaret eden bir diğerinde de pazardan çok güzel kumaşları çok ucuza aldığı söz konusu edilir. Selmin herkesin bunu bilmediğini, kendisinin akıllı davranıp seçtiğini ifade eder. Ucuza aldığı kumaşları dikerek harikalar yaratan Selmin'in arkadaşı Sevgi, bu

---

100 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 13-14.

101 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 17.

102 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 55-57.

103 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*, 12.

harikalar karşısında "şaşırıp kalır", "Ay bu Selmin başka türlü bir şey." diyerek onu över. Övgünün nedeni kendisi "dünyanın parasını" verirken, Selmin'in aynısını "yarısından ucuza elde etmesi"dir. Bu esnada, Sevgi'nin kocası da böyle bir karısı olduğu için Hasan'ı "şanslı bir adam" olarak kutlamakta, "Biz düşemedik öylesine" diyerek karısı Sevgi'yi kızdırmaktadır.[104] Burada övgüyü hak etme bağlamında Selmin'i Sevgi'den farklı kılansa akıllı, yaratıcı ve becerikli olmasıdır. Ancak yine burada metnin görmediği ya da önemsemediği şey, Selmin'in diktiği kıyafetin yarı fiyatına gelmesinin nedeninin Selmin'in emeğinin ücretlendirilmemiş olmasıdır. Diğer bir deyişle, Selmin'in kıyafeti ucuzdur çünkü işçilik bedavadır. Selmin'in övgüyü hak eden, akıllı, yaratıcı, becerikli, "iyi anne" olmasının bedeli, emeğinin bir karşılığı olabileceği ihtimalini yok saymasıdır.

Metinde akıl bağlamında Selmin'in başka kadınlardan farkının gösterildiği, övgüye yönelik benzer birçok sahne bulunur. Örneğin Ayşe'nin bir arkadaşının anne ve babasının kavgasına şahit olduğu sahnede bütün meselenin akıllı anne olmak ya da olmamak olduğuna dair bir vurgu hissedilir. Bu sahnede öncelikle kavgaya şahit olduğu için gerilen, bağırarak hesap soran bir anne gördüğünde neşesi kaçıp sararan Ayşe'nin bu tip "çirkinlikler"e alışık olmadığı gözlemlenir. Kendi ailesinde benzerlerini bu şiddette görmemesinin nedeninin ise onun annesinin akıllı olması olduğu sezdirilir. Öyle ki babanın yokluğu, annenin her şeyi kendi başına hâlletmek zorunda kalması üzerine çıkan bu kavganın sonunda arkadaşının babası annesine "aklını kullan, programlı yaşa" önerisinde bulunur.[105] Tüm bu çirkinlik, zamanını akıllıca kullanmayı beceremediği için annenin her şeyi kendi başına hâlletmekte başarısız olmasından kaynaklanıyormuş gibi verilir. Oysa Selmin iyi bir annedir. Akıllı olduğu için zamanını doğru planlayarak, her şeyi kendi başına hâlledebilir. Selmin'in bu başarısı, "öteki" annelerin başarısızlıkları sergilenerek, sürekli bir kıyasla ortaya koyulur. Diğer bir deyişle, makbul anneliğin sınırları, "öteki"ne yapılan referanslarla belirlenir ve düzenlenirken,[106] Ayşe'nin arkadaşlarının annelerine dair anlatılar da metne, Selmin'in makbul anneliğini göstermeye destek olmaları için sokulmuş gibidir. Tam da bu nedenle bu "öteki" annelere dair anlatıların Selmin'in anneliğini okura onaylatmanın dışında bir anlamı daha belirir. Bu anlatılar aynı zamanda Selmin'i çevreleyen

---

104 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 46-47.

105 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 56.

106 Macleod et al., "'Failed' Mothers, 'Failed' Womxn," 30.

ve onun annelik biçimini üreten "patriarkal düzenin sürekliliğini savunan kutsal annelik ideolojisi"ni[107] ya da burjuva sınıfının ve orta sınıfların kültürel anlamda yeniden üretilmesine destek veren "yuva ideolojisi"ni[108] görmeye de olanak tanır. "İyi anne" kavramının toplumsal cinsiyet rolleriyle şekillenmiş toplumsal düzenlemeler ve pratikler içinde kurumsallaştığı ve kadınların boyun eğdirilmesine katkıda bulunduğu[109] düşünülürse bu anlatıların aynı zamanda Selmin'i "iyi anne" olmaya yönelten birer baskı mekanizması olarak iş gördüğünü söylemek de mümkündür. Başka evlere, başka ailelere, başka annelere ilişkinlermiş gibi kurulsalar da aslında Selmin'in kendi evini, kendi ailesini, kendi anneliğini belirleyen de bu anlatılardır.

Ayşe'nin 12 yaş dönemini anlatan son kitaptaki "Annelerbabalarannelerbabalar" bölümü, tam da bu durumun görülebileceği bir içeriğe sahiptir. Bu bölümde babası evden gittiği, annesi de babasına "Sakın geri gelme." diye bağırdığı için ağlayan arkadaşı Birgül'ün aile sorunlarını gözleri dolu dolu dinleyen Ayşe'nin bir ailenin birlik ve bütünlüğünün nasıl sağlanabileceğini öğrendiği, bu süreçte de makbul/iyi annenin özelliklerinin farkına vardığı görülür. Ayşe'nin arkadaşının ailesinin dağılmasının ve küçücük bir kız olan arkadaşının bu denli üzülmesinin nedeni, anne olarak verilir. Ayşe'nin ailesinin birlik ve bütünlüğünü koruyarak Ayşe'nin mutlu bir çocukluk geçirmesini sağlayan Selmin'in makbul/iyi anneliğiyken, Birgül'ün annesi bunu başaramamıştır. Selmin ve Birgül'ün annesi arasındaki fark, iyi ve kötü anne farkıdır.

Öncelikle Birgül'ün annesinin çalışan bir anne olarak çizilmediği görülür. Bu açıdan, Selmin ve Birgül'ün annesi arasındaki kıyas "evdeki anne ile ücretli emek piyasasında yer alan anne" arasındaki "anne savaşları"nın[110] bir tezahürüdür. Burada dikkat çekici olan, iyi anne ve kötü anne farkının doğrudan annenin çalışıp çalışmamasını ölçüt almamasıdır. Normatif annelik, tam zamanlı anneliği gerektirirken; artık vurgu anne ve çocuğun fiziksel yakınlığına yani annenin

---

107 Hançer, "Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak," 188.

108 Ayşe Durakbaşa, "Ev İçinde Sosyal Sınıf Dinamikleri," Ferhunde Özbay, *Kadın Emeği: Seçme Yazılar*, haz. Şemsa Özar (İstanbul: İletişim, 2019), 219.

109 Zufferey ve Buchanan, "Introduction," 1.

110 Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Elizabeth Podnieks, "Matrifocal Voices in Literature," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 180.

çocukla evde olması gerektiğine değil, annenin yoğun annelik pratiğini gerçekleştirip gerçekleştirmediğine yapılmaktadır.[111] Birgül'ün annesi evlenmeden önce Sümerbank'ta çalışsa da çocuğu olunca işi bırakmış bir kadındır. Selmin ise anaokulları pahalı olduğu için çocuğunun bakımını dışarıya devretme şansı olmadığında, altı yaşındaki kızının evde kendi kendisine bakması yolunda bir çözüme gitmiş, işini bırakmayı söz konusu bile etmemiştir. Diğer bir deyişle, Birgül'ün annesi çocuğuna fiziksel anlamda yakın olmak, çocuğuyla evde olmak için işi bırakmasına rağmen tam zamanlı bir anne olma başarısı gösterememekte, Selmin ise çocuğunun temel bakım vereni olarak ona büyük miktarda zaman, enerji ve maddi kaynak harcayıp anneliği ücretli çalışmadan daha önemli tutarak çalışan bir kadın olarak yoğun annelik sergilemektedir.

Ayşe'nin annesinin kötü ikizi ya da ötekisi olarak Birgül'ün annesi çok gezmekte ve evdeki görev ve sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Ayşe'nin annesi "makbul" yani "kutsal-iyi-fedakâr-cefakâr" anne iken, Birgül'ün annesi "toplum nezdinde istenmeyen" "sorumsuz-bencil" annedir.[112] Anneliği eksik biçimde yerine getirdiği düşünülen kadınlar birer suçlu olarak kabul edildiğinden[113] Birgül'ün annesi de bir suçludur. O kadar suçludur ki ailesi için yorulup, yorgunluğunu bir madalya gibi üzerinde taşıyacağına arkadaşlarıyla toplanıp kahkahalar atacak derecede eğlenir. Bu eğlenceler, kabul edilemez bulunur, hak edilmemiş boş zamana denk tutulur. Bu noktada, modern, kapitalist toplumlarda insanların çalışarak sadece para değil, boş zaman da kazandığı; boş zamanın ancak çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkmışsa kabul edilebilir olduğu ilkesi[114] anneliğe de uyarlanabilir. Annenin boş zamanı ancak annelik görev ve sorumluluklarını yerine getirdiğinde kabul edilebilir ve hak edilmiş sayılır.

Burada anneliğin ataerki tarafından tanımlanmış biçiminin temel alındığına dikkat etmek gerekir. Ataerkil kültürde, annelik kurumunun içinde annelik yapan kadınlar "iyi" anneler olarak görülürken, bu kurumun dışında ya da ona karşı annelik yapan kadınlar "kötü" anneler olarak değerlendirilir.[115] Birgül'ün annesini de kendisinden beklenenleri yerine getirmeyerek kötü anne hâline

---

111 O'Reilly, "Maternal Theory," 24.

112 Eke, "Orta Sınıf Bir İdeoloji Olarak Annelik," 97.

113 Hançer, "Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak," 191.

114 Nels Anderson, *Work and Leisure* (London: Routledge & Kegan Paul Limited, 1961), 2.

115 O'Reilly, "Maternal Theory," 29.

getiren budur. Burada varsayılan ise anneliğin tek bir biçimi, iyi anneliğin tek bir tanımı olduğudur. Tüm kadınların annelikle aynı şekilde ilişkilendiği ve dolayısıyla bunun evrensel bir kadın deneyimi olduğudur.[116] Yine tüm kadınların anne olmak istediği (özselleştirme), annelik yeteneği ve anne sevgisinin tüm annelerde doğuştan var olduğu (doğallaştırma) ve tüm annelerin annelikte mutluluk ve amaç bulduğudur (idealleştirme).[117]

Metinde tüm kadınların kadınlıkla aynı şekilde ilişkilendiklerini varsayan kadim kadın kültürüne duyulan inanç da hatırlanırsa "yemek yapmayan kadın/anne" olmanın kötü annelikle ilişkisi de netleşir. Birgül'ün annesinin yemek yapmaya sıcak bakmaması onun yeteri kadar anne hatta yeteri kadar kadın olmadığına bile işaret edebilir. Bu kötü anne, babanın yaprak sarması istemesi üzerine sinirlenir, "Yaprak sarmasıyla uğraşamam." diye kestirip atar. Babanın isteklerinin karşılanmamasını tuhaf bulan Ayşe, kendi annesinin "Benim üç çocuğum var. En büyükleri oğlan, iki de kız." dediğini yani annesinin babasına da çocuğuymuş gibi baktığını söylediğinde arkadaşının cevabı "Ne iyi!" olur. Ev içi emek bölüşümü bir yana babanın da bir çocuk gibi bakılması gerekliliğini ileten bu "Ne iyi!" cevabı, Ayşe'nin kendi evlerindeki huzuru ortaya çıkaran koşulları merak etmesini de beraberinde getirir: "Ayşe ya da baba, daha 'yaprak' demeden yaprak sarması sofraya geliverir. Bu nasıl oluyor? Madem böyle uğraştırıcı bir yemek bu, Ayşe'nin annesi onca işinin arasında bunu nasıl yapıyor?"[118] Oysa "yanıt çok basittir", akıllı bir anne olup, zamanı akıllıca yönetmek yeterlidir:

> Dolapta her zaman haşlanmış yaprak var. İstenildiği an anne, diyelim adam başına on tane sarıveriyor. Üç kişiye otuz sarma. İşte bu kadar. Kapaklı, küçük bakır sahanda (...) tıkır tıkır pişiveriyor. Ne kolay, ne akıllıca bir çözüm. İlle de bir tencere sarma yapmaya ne gerek var. Ayşe gülüyor: "Anne, inan ki çok akıllısın."[119]

Yuvayı Dişi Kuş Yapar

Selmin'e göre Ayşe'nin arkadaşı Birgül'ün ailesi "düzeni kurulmamış ya da düzeni bozuk" bir ailedir. Ailenin düzenini kuran, bu düzenin işlerliğinden sorumlu olansa elbette annedir. "Ayşelerin ailesinde ne var?" sorusunun cevabı

---

116 Bryan, "Mothers and Work," 335.

117 O'Reilly, "'Out of Bounds'," 15.

118 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 59-61.

119 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 65.

da bu açıdan çok basittir: "Düzen var, saygı var, dayanışma var. Herkes birbirini kırmamaya, birbirini sinirlendirmemeye, bu düzen içinde kendine düşeni gerektiği gibi yapmaya gayret ediyor."[120] Görüldüğü üzere Selmin'in kaçınmacı bir tavırla aile üyeleri kırılmasın, sinirlenmesin diye verdiği uğraş, ev içi emek bölüşümüne dair bir talepte bulunmamak, düzeni sürdürmek ve kendine düşeni yerine getirmek olarak düşünülür. Bu noktada, düzen ya da ev içi alanların bir şekilde kontrol altında tutulması gerektiği fikrinin ataerkil düzenin bu alanlar ve içindeki insanlar üzerindeki dayatmasından kaynaklanan, derin bir şekilde cinsiyetlendirilmiş ve sınıfsal bir fikir olduğuna dikkat etmek gerekir.[121] Öyle ki bu düzen vurgusu, metinde çokça tekrar edilirken Selmin'in yaşamanın belli kuralları olduğuna ve eğer bu kurallara uyulmazsa kargaşa çıkacağına sonsuz bir inanç duyduğu görülür.[122] Selmin'in kendi başına bulmaya, keşfetmeye kalkışırsa üzüleceği ve yorulacağı için Ayşe'ye öğretmeye çalıştığını söylediği bu kuralları Selmin de büyüklerden öğrenmiştir ki bu büyükler de bu kuralları kendi büyüklerinden miras almıştır.[123]

Babanın solcu kimliği bozuk kuralları değiştirme çabasının yüceltilmesiyle kurulurken, anne yaşamanın kurallarının değişebilirliğini ve bu çabanın da babanın eylemlilik hâlinde olduğu gibi yüce olabileceğini hiç aklına getirmemektedir. Selmin'e göre "Herkesin bir toplumsal kaderi vardır."[124] Bu açıdan, kendi anneliği de toplumda belli bir düzen içinde ya da kargaşa olmaksızın yaşamak için gerekli belli kurallara tabidir. Anneliğin toplumsal inşasının herhangi bir annelik eylemini öncelediğini ya da başka bir deyişle, anneliğin inşasının annelik performansını belirlediğini[125] de ima eder biçimde kendisinin performe ettiği yoğun annelik de onun toplumsal kaderidir. Burada anneliğin toplumsal kurallar bağlamında anlamlandırılmasının öncelikle anneliğin doğuştan geldiğine, kadının fıtratından kaynaklandığına dair bir anlayıştan çok anneliğin inşa edilmişliğine, insan yapısı olduğuna göz kırptığı düşünülebilir. Ancak bir yandan da bu toplumsal

---

120 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 7.

121 Johnson, "Homing in on Domestic Space," 285.

122 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 52.

123 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 82.

124 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*, 15.

125 Amy Andrada, "'Woman' and (Un)Partnered Mother," *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, ed. Carole Zufferey and Fiona Buchanan (London and New York: Routledge, 2020), 45.

kader, biyolojik kaderin bir sonucu olarak kurulmaktadır. Toplumsal olanın temel aldığı ya da açıklama olarak öne sürdüğü de biyolojik cinsiyettir.

Kader inancının sekülerleştirilmiş versiyonu olarak "toplumsal kader" bu anlamda Selmin'in bir kadın olarak nasıl yazılmışsa öyle yaşamak, uymak durumunda olduğuna inandığı toplumsal normlardır. Oysa tam da bu normların toplumsal olması anneliğin sürekli yeniden şekillendirilen kültürel bir pratik olduğunu, kültürel bir yapı olarak anlamının zamana ve mekâna göre değiştiğini, anneliğe dair özsel ya da evrensel bir deneyim olmadığını, bu nedenle de sorgulanabilir ve değiştirilebilir olduğunu gösterir.[126] Bununla birlikte, Selmin'in kafası yine çok karışıktır. Bu atalardan kalma kurallara uymak, toplumsal kadere boyun eğmek geleneklerin kıskancında kalmak da değildir.[127] Selmin'e göre o, kendi aklıyla kendi sonucuna ulaşmaktadır: "Çağdaş bir anlayışla, yaşadığım topluma bakarım, geleneğime göreneğime bir bakarım, düşünür taşınır bir olumlu, ne bileyim, bir sentez, bir sonuç bulmaya çalışırım."[128] Selmin bu noktada her insanın insan gibi yaşamaya hakkı olduğunu ve bunun ancak, gelişmiş, uygar bir ülke insanı olunca bir derece elde edilebildiğini söylemektedir. "Uygar, gelişmiş ülkede ne var?" diye soran Selmin'e göre bu sorunun cevabı da "düzen"dir. Bu nedenle onların da kendi ailelerinde bir düzen kurmaya, ailelerini bu düzene göre "sağlıklı tutmaya" çalışmaları[129] ona göre gayet gelişmiş, uygar bir çabadır.

En İyi Anneler Bilir

Annenin düzen taraftarlığı bir yandan da bu düzenin kurulması ve devam etmesini kendi görevi olarak benimsemesini, kendi düzenini hâkim kılma arzusu olarak duyurur. Anne kendi anlayışına göre, ona uyan bir düzen içinde yaşamak istediği için her şeyi üstüne almakta, bu yükü kendini evin "kralı" olarak kurmak için taşımaktadır. Cantek'in de belirttiği üzere kadınların "toplumun koyduğu kurallara gösterdiği sadakat, hem hane pratiklerinin aksamadan yeniden üretimini sağladığı, hem de kadına bir iktidar alanı yarattığı için değerli

---

126 O'Reilly, "Maternal Theory," 20.

127 Burada bir parantez açıp, seride kurgulanan anneanne ve babaanneye bakmak da metnin çelişkisini görmeye yardımcı olacaktır. Anneanne üst sınıf bir kentli olarak çizilirken, babaanne alt sınıf bir köylüdür. Bu karşıtlıktan da beslenerek metnin geleneksel anneliğin cismanileşmiş hâli de diyebileceğimiz babaanneden taraf olduğu, anneanneyi ise kötücülleştirdiği görülür.

128 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 32.

129 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 27-28.

ve önemlidir."[130] Ailenin tüm yükünü taşıdığını söyleyen annenin eğer kocası ve kızı bu düzen içinde ona eşlik etmezse baş edemeyeceğini düşünmesi de bundandır.[131] Ailenin tüm yükünü taşımak, kendi düzenini geçerli kılmak, kendine bir iktidar alanı yaratmak adına annenin bile isteye üstlendiği bir işe dönüşür. Evi anneler idare ettiği için her şeyin annelere danışılması gerektiğini[132] söylemeyi mümkün kılan da budur.

Sokrates'in devleti başarılı bir şekilde yönetmek için gerekli olan özel bilgi düzeyine sahip olmaları dolayısıyla filozofların kral olması gerektiği iddiası gibi annenin kendi düzenini geçerli kılmak için evin kralı olması gerekliliği de evi başarılı bir şekilde yönetmek için gerekli olan özel bilgi düzeyine sahip olmasından kaynaklanır. "Doğduğu günden itibaren ev ve ev işlerine doğru zorlanan kadın, bir süre sonra bu işleri sahiplenmekte ve bunları gereği gibi yapabilecek başka bir otorite kabul etmemektedir."[133] Metinde de baba mutfağa girince Selmin'in "dolaşma ayak altında" demesi;[134] kızıp söylense de babanın bulduğu evleri beğenmemesi;[135] peynir, zeytin almanın onun işi olması çünkü yine babanın aldıklarını beğenmemesi[136] gibi birçok örnek bulunur. Bu açıdan Selmin'in maternalist (anacı) bir tutum takındığı söylenebilir: Maternalizm (anacılık), tıpkı paternalizm (babacılık) gibi bir ideoloji ve felsefedir. "En iyi anneler bilir." görüşünü savunur ve kadınların bir grup olarak, annelik bilgilerini ve annelik güçlerini yansıtan bir dizi fikir, inanç veya deneyime sahip olduklarını öne sürer.[137]

Anneliğin pratiği, ataerkil toplumun dezavantajları ve ayrıcalıklarıyla bağlantılı eşitsiz güç ilişkileri içinde gerçekleşirken,[138] Selmin bu ilişkilerin içinde kendine bir güçlenme alanı inşa etmeye çalışır. Bu açıdan bakıldığında, babanın

---

130 Karakaya, "Görünmez Emek ve Ev Kadınları," 90.

131 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 32.

132 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 79.

133 Karakaya, "Görünmez Emek ve Ev Kadınları," 87.

134 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 45.

135 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*, 45.

136 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*, 72.

137 Andrea O'Reilly, "Matricentric Feminism: A Feminism for Mothers," *The Routledge Companion to Motherhood*, ed. Lynn O'Brien Hallstein et al. (London and New York: Routledge, 2020), 52.

138 Zufferey ve Buchanan, "Introduction," 1.

evdeki yokluğunun kadını/anneyi güçlendirdiği bile söylenebilir. Temel sağlayıcı olarak babanın evin geçim yükünü taşımakla sınırlanması evin muktedirinin anne olmasını beraberinde getirir. Öyle ki Hasan da kazandığı parayı getirip anneye verdiğini, yapabileceği en büyük güzelliğin bu olduğunu belirtir.[139] Hasan, ataerkil aile yapısının karar süreçlerinde asıl söz sahibi olan egemen erkeği ya da babası gibi değildir. Selmin de Ayşe'nin gözünde gayet etkin, güçlü bir kadındır. Annenin yorgunluğu da bu bağlamda bu etkin, güçlü olma hâlinin sanki göstereni ya da bedelidir. Ev ya da aile de baba merkezli olarak değil, çocuk merkezli yapılanmaktadır. Babanın bakım verme işini bölüşen olmaktan ziyade bakım verilen olmasının da anneyi güçsüzleştiren bir dinamikten ziyade bir güçlenme dinamiği olarak devreye sokulduğu düşünülebilir. Babanın bakım verilen olması vasıtasıyla çocuklaştırılması, daha özgürleştirici ve anneyi daha fail kılan bir noktanın vurgulanmasına dönüşebilir.

Annenin evdeki yoğun varlığının onu güçlendiren bir şey olup olmadığı bu anlamda tartışılması gereken bir meseledir. Kadınların güçlenmesi (empowerment), kadın çalışmalarının da önemli meselelerinden biridir. Söz konusu annelik çalışmaları olduğunda da Adrienne Rich *Kadından Doğma: Deneyim ve Kurum Olarak Annelik* adlı önemli çalışmasında, annelik kurumu ile annelik deneyimini birbirinden ayırır ve anneliğe ataerkil annelik kurumunun dışında bir alan açarak özgürleşmiş ve kadınlar için güçlendirici olabilecek annelik biçimlerinin savunusunu yapar. Bu açıdan, ataerkil bir "kurum" olarak annelik, erkekler tarafından tanımlanıp kontrol edilen ve kadınlar üzerinde derin bir baskı oluşturan bir yapı olarak görülür. Annelik "deneyimi" ise kadınları güçlendirme potansiyeline sahip biçimde tek tek kadınlar tarafından tanımlanır.[140] Anneliği kadın tarafından tanımlanabilir bir deneyim olarak kurmak, anneleri ataerkil düzenin mağdurları veya bu düzen tarafından kandırılmış kadınlar olarak görmenin dışında, fail birer özne olarak özerkliklerini korumalarını mümkün kılmayı amaçlar. Annelik deneyimi bu açıdan öncelikle "toplumsal kader" olarak kabul edilen annelik kurumunu anlamayı, sorgulamayı ve ona karşı çıkmayı gerektirir. Anneliği politik bir eylem olarak görerek anneyi güçlendirme çabasını içerir. Bu doğrultuda, annelik pratiklerini yenilemeyi hedeflerken ataerkil olmayan aile

---

139 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*, 84.

140 Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Adrienne Rich, *Kadından Doğma: Deneyim ve Kurum Olarak Annelik*, çev. Bilge Tanrısever (İstanbul: Otonom, 2024).

yapıları oluşturarak, çocukları da güçlendirecek saygılı, eşitlikçi ve hiyerarşik olmayan ilişkileri destekler. Çocukların cinsiyetçi normlarla yetiştirilmemesi ya da cinsiyet sosyalleşmesinin tanınmaması da yine annelik deneyimini annelik kurumundan bağımsızlaştırmanın yollarından biridir.[141]

Bu noktada beliren soru Selmin'in anneliğinin "iktidarın belirlediği zorunlu ve kısıtlı bir şema içinde kavranıp yaşanan" annelikten[142] bağımsızlaşmaya işaret eden herhangi bir içeriğinin olup olmadığıdır. Olcay Akyıldız da bu soruyu annelik olmasa da kadınlık üzerinden cevaplayamaya çalışır. Nezihe Meriç'in metinlerinin alametifarikasına dönüşen mutfak anlatılarından hareketle içselleştirilmiş ve yapısal kaynaklı bir toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin içinde, mutfak ve yemeğin bir eziyet ya da yük olmanın ötesinde bir nefes alma, bir haz hatta bir karşı çıkış alanı olup olmadığını sorgular. Mutfağı kadınlar için bir tuzak, adeta hapis olunan bir alan olmanın ötesinde kadınların tek başlarına kalabildikleri, kendi sözlerinin geçtiği, belki kendi özerk alanlarını yarattıkları bir mekân olarak okur. Nezihe Meriç metinlerindeki kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve ev içi emek sömürüsü sistemini değiştirmeseler de dayatılanı gerçekleştirirken kendine ait bir haz, düşünme ve duygulanma alanı yaratmasını kadınların türlü direnme pratikleri bağlamında değerlendirir.[143] Melike Kaplan ise yine mutfağın kadınlara sağladığı mahremiyet ve dokunulmazlıktan hareketle kadının ev içinde kendine "ufak" da olsa bir iktidar alanı yarattığını kabul etse de aynı zamanda iş sorumluluğu almasını kadının var olan düzenin devamını sağlaması ve rolleri pekiştirmesi olarak yorumlar.[144]

Nezihe Meriç'in metinlerinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilişkisinin çetrefilliği, Meriç'in metinlerine dair eleştirilerde de hissedilir. Ülker İnce, Nezihe Meriç'in kahramanlarının büyük çoğunluğunun kadın olmasına bakarak onu "feminist" bir yazar olarak tanımlamanın doğru olmayacağını, kadın ve erkek arasındaki iktidar savaşının Meriç edebiyatında ancak "uzak bir gölge" olarak var olduğunu iddia eder.[145] Sevgin Özer ise İnce kadar sert değildir. Kadınların toplumsal cinsiyet

---

141 Green, "Feminist Mothering," 38.

142 Eke, "Orta Sınıf Bir İdeoloji Olarak Annelik," 99.

143 Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi," 81-83.

144 Melike Kaplan, "'Kaplumbağa'nın Özgürlüğü': Kadınlar ve Ev İçi Emek," *Folklor/Edebiyat Dergisi* 17, s. 65 (2011): 165.

145 Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi," 93.

rollerini yeniden ürettiği görülse de Meriç'in ataerkil normlarla, toplumsal cinsiyet rolleriyle uzlaştığını söylemenin eksik ve yanlış bir çıkarım olacağını belirtir.[146] Jale Özata Dirlikyapan da Nezihe Meriç'i şerh koyarak eleştirenlerdendir. Dirlikyapan, Meriç'in hayatı sorgulayan kadın karakterlere de yer vererek geleneksel kadın imgesiyle çatıştığını, bu imgeyi sarsma cesaretini göstermemekle birlikte kadına yüklenen toplumsal rolleri bütünüyle olumlayan bir duruş sergilediğinin de söylenemeyeceğini ileri sürer.[147] Benzer bir tavır Aksoy'da da görülür. Neden mutluluk veren yemekleri öykülerde hep kadınların yaptığını, kadınların neden hep harıl harıl ev işi yaptığını soran Aksoy, ataerkil toplumsal yapının kadına yüklediği geleneksel rolün Nezihe Meriç'in öykülerinde bu kadar yaygın bir örüntü oluşturmasının sorunlu olup olmadığı, Meriç'in bu yapıyı hiç mi sorgulamadığı üzerine düşünür. Sonuç olarak da Nezihe Meriç'in kadının toplumsal rolüne ilişkin gelenekleri yerinden etmeye yönelmese de bireylerin yaşadıklarını ve hissettiklerini kadın anlatıcıların merceğinden vermesini değerli bulur.[148]

Meriç'in metinlerine yaklaşımda görülen bu ikircikli tavır, Selmin'in anneliğini yorumlarken, evdeki yoğun varlığının onu güçlendiren bir şey olup olmadığına karar verirken de geçerlidir. Bu ikircikliği yaratan, güçlenmenin ya da kendini bir çeşit muktedir kılmanın ataerkinin tanımladığı sınırlar içinde, annelik kurumuna bağlı biçimde gerçekleşmesidir. Bu noktada, Deniz Kandiyoti'nin "ataerkil pazarlık" kavramına başvurmak yol açıcı olabilir. Bu kavram, eşitsiz ilişkilere dayanan toplumsal cinsiyet rejimlerinin kadınların rızasını sadece birtakım normları içselleştirmeleri yoluyla değil, aynı zamanda sistemin içinde edinebildikleri bazı güç ve güvence alanları sayesinde de kazandıkları varsayımına dayanır. Bu açıdan da kadınların ataerkiyle baş etme sürecinde geliştirdikleri uyum ve direniş stratejilerini ve bunların toplumsal cinsiyete dayalı öznelliği şekillendirme biçimlerini karşılar. Antonio Gramsci'nin hegemonya kavramı çerçevesinde egemen sınıfların kendi dünya görüşlerini güç kullanmaksızın topluma kabul ettirebilmesini ve muktedirlerin bakış açısını doğallaştırmasını ataerkilliği çözümlemede elverişli bulan Kandiyoti, ilhamını ise James Scott'ın *Weapons of the Weak* (Zayıfların Silahları) çalışmasından alır: Ezilenler eşitsiz

---

146 Sevgin Özer, "Nezihe Meriç Edebiyatında Komşuluk: Kadın Karakterlerin Mücadelesi ve Kimlik İnşası," *Edebiyatın Duygu Haritası*, haz. Esra Dicle (İstanbul: Dergâh, 2022), 334.

147 Jale Özata Dirlikyapan, *Kabuğunu Kıran Hikâye* (İstanbul: Metis, 2010), 94.

148 Aksoy, "Nezihe Meriç'in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar," 103.

ilişkilerle baş edebilmek için birtakım gündelik direniş stratejileri geliştirmekte ve oyunun kurallarını kendi lehlerine değiştirme gücüne sahip olmasalar bile göreceli ferahlama alanları açabilmektedir. Bu noktada ezilenler olarak kadınlar, bilinçli aktörler hâlini alır.[149] Böylelikle Kandiyoti ataerkil pazarlık kavramı ile kadınları bir dizi strateji kullanan rasyonel aktörler olarak değerlendirirken, aynı zamanda bu stratejilerin özünde sınırlı bir doğası olduğunu ortaya koymuş olur.[150]

Bu açıdan, herhangi bir güç kullanımı olmaksızın Selmin toplumsal kaderine rıza göstermiş ve bu da annelik kurumunu doğallaştırmasını beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte Selmin, rasyonel ya da sıklıkla tanımlandığı biçimde "akıllı" bir aktör olarak ev içi emeği tümüyle sahiplenerek kendine bir iktidar alanı yaratmış, böylelikle oyunun kurallarını kendi lehine değiştirme gücüne sahip olmasa da yoğun anneliği gündelik direniş stratejileri geliştirebileceği bir güçlenme alanına çevirmiştir. Bu stratejilerse ataerkil annelik kurumundan devşirildiği, annelik ideolojisinin "zorunlu şema"sı içinde devindiği için sınırlı kalmıştır.

Sonuç Yerine...

Nezihe Meriç'in ataerkil pazarlığı temel alan tutumunu *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinde de koruduğu söylenebilir. Bununla birlikte, *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisinin annesi Selmin'i Meriç'in eleştirmenleri ikircikli olmaya sevk eden diğer kadın karakterlerinden ayıran çok büyük bir fark vardır. Selmin, 1990'larda yazılmış ve basılmış bir çocuk kitabı serisinin annesidir. Çocuklar için, hem de çocukları düşündürmek, çocuklara neden yaşadığımızı, iyilik ve kötülüğün ne olduğunu, neyi amaçlamak ya da "bu güzelim dünyada, hep beraber rahat bir düzen içinde yaşayabilmek için" neler yapmamız gerektiğini göstermek için yazılmış[151] çocuk kitaplarında ataerkil pazarlığın alımlanmasıyla birlikte anlamı da değişecektir. Çocuk kitaplarının çocuk okurların kendi cinsiyet kimliklerini şekillendirme ve geliştirmesinde güçlü bir etkiye sahip olduğu[152] da dikkate

---

149 Deniz Kandiyoti, "Ataerkil Pazarlık," *Feminist Bellek*, https://feministbellek.org/ataerkil-pazarlik/ (erişim 1 Eylül 2025).

150 Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Deniz Kandiyoti, "Bargaining with Patriachy," *Gender and Society* 2, no. 3 (1998): 274-290.

151 Meriç, *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*, 8.

152 Tricia Clasen and Holly Hassel, "Introduction," *Gender(ed) Identities: Critical Rereadings of Gender in Children's and Young Adult Literature*, ed. Tricia Clasen and Holly Hassel (London and New York: Routledge, 2017), 2.

alındığında çocuk okur için erişilebilir olmayan pazarlık kısmının silikleşmesiyle birlikte ortada sadece ataerkil cinsiyetçilik kalacaktır. Metin tam da gerçekçi olduğu, geçerli olanı, olan biteni anlattığı noktada, bir kadının ya da annenin sadece ataerkil düzen içinde güçlenebileceği ve bunun dışında ya da ötesinde, başka bir dünyanın mümkün olmadığı fikri yerleşecektir.

Bu açıdan, Akyıldız'ın belirttiği gibi, Nezihe Meriç'in metinlerinin ataerkil yapıda kadının görevi olduğu varsayılan ev işlerini edebiyatın meselesi ve konusu hâline dönüştürmesi kendi içinde önemli bir müdahale olmayı sürdürürken,[153] bunun çocuk edebiyatındaki konumunun yetişkin edebiyatındakinden farkını da görmek gerekir. Kadının ev içi emeğinin görünmezliğini iptal etmek, çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda da değerliyken, ev içi emeğe nasıl yaklaşıldığı ise bu farkı ortaya çıkaracaktır. Akyıldız'ın söylediği gibi Meriç'in metinlerinde kadın anlatıcıların, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle omuzlarına yüklenen eylemleri eğip bükerek başka "bir şey"e dönüştürmelerinin okuru da güçlendiren bir hamle içermesi[154] sadece yetişkin okurlar için geçerli olacaktır. Çocuk okurun metinde gördüğü bu "eğip bükerek başka bir şeye dönüştürme" olmayacak, çocuk okurda kalan sadece toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bir doğallaştırma olacaktır. Çocuk okurlar yine Nezihe Meriç'in kadın karakterlerinin "kendilerine dayatılan dar alanlarda yarattıkları özgürlük alanları"nı[155] seçemeyecek, sadece bu dar alanları normalleştirecektir. Kadınlık, erkeklik, annelik ve babalığın nasıl bir şey olduğunu, aynı metindeki Ayşe gibi, Selmin'in kadınlığına ve anneliğine, Hasan'ın erkekliğine ve babalığına bakarak çıkarsayacaktır. *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisi, bu anlamda "anneliğin katı cinsiyet stereotiplerine referansla kurulduğu çocuk edebiyatı eserleri"nden biri, Selmin karakteri de aynı bu eserlerdeki gibi "hem yetişkin hem de çocuk okurlara bir annenin nasıl davranması ve davranmaması gerektiğini göstermenin statik bir aracı" olmakla sınırlı kalacaktır.[156]

Caroline Ramazanoğlu'nun da vurguladığı üzere binlerce yıldır ataerkil sistem içinde yaşayan kadınlar, inançlarının ve değerlerinin dayandığı düşünce-

---

153 Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi," 92.

154 Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi," 92.

155 Akyıldız, "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi," 93.

156 Lisa Rowe Fraustino and Karen Coats, "Introduction: Mothers Wanted," *Mothers in Children's and Young Adult Literature From the Eighteenth Century to Postfeminism*, ed. Lisa Rowe Fraustino and Karen Coats (Jackson: University Press of Mississippi, 2016), 3-4.

lerin nereden geldiği üzerinde fazla düşünmeksizin kendi deneyimlerini değerli bulabilirler. Bu anlamda ataerkillik, kadınlar için her zaman tümüyle olumsuz bir deneyim olmayabilir. Olumsuz olarak algılanması ancak kadınlar ve erkekler arasındaki üstü örtülmüş iktidar ilişkilerinin açığa çıkarılmasıyla gerçekleşir. Yani ancak kadınlar ataerkilliğe karşı eleştirel bir tavır aldıklarında, şöyle bir geri çekilip sistemin tümünün nasıl ve kimin çıkarına işlediğini gördüklerinde, bu mümkün olur.[157] *Küçük Bir Kız Tanıyorum* serisi tam da bu noktada, kadınlar ve erkekler arasındaki üstü örtülmüş iktidar ilişkilerini açığa çıkarmaya dair ve ataerkilliğe karşı eleştirel bir tavır almadığı, şöyle bir geri çekilip sistemin tümünün nasıl ve kimin çıkarına işlediğini göstermediği için ataerkil sistemin işlerliğini korumasına katkıda bulunur. Ayşe adlı küçük bir kızın maceralarını okuyan küçük çocukların inançlarının ve değerlerinin dayandığı düşüncelerin kaynaklarından biri hâline gelir. Onların ataerkil sistemin tayin ettiği deneyimleri değerli bulmasına ve onlar için ataerkilliğin tümüyle olumsuz bir deneyim olmamasına neden olur.

Kaynaklar

Aksoy, Süreyya Elif. "Nezihe Meriç'in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar: İlişkiler, Gündelik İşler, Bedensel Sağlık." *Monograf*, s. 12 (2019): 70-109.

Akyıldız, Olcay. "'Kendine Ait Bir Mutfak'ın Anlatısal İşlevi: Nezihe Meriç Öykülerinde Duymak, Düşünmek, Yemek ve Duygular." *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 29 (2024): 80-93.

Anderson, Nels. *Work and Leisure*. Londra: Routledge & Kegan Paul Limited, 1961.

Andrada, Amy. "'Woman' and (Un)Partnered Mother." *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, edited by Carole Zufferey and Fiona Buchanan, 44-56. London and New York: Routledge, 2020.

Beauvoir, de Simone. *İkinci Cinsiyet*. c. 2. *Yaşanmış Deneyim*. Çeviren Gülnur Savran. İstanbul: Koç Üniversitesi, 2019.

Berktay, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Ayrıntı, 2010.

Bora, Aksu. *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim, 2010.

Bryan, Catherine. "Mothers and Work: Social Reproduction and the Labours of Motherhood." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 331-342. London and New York: Routledge, 2020.

Cangöz, Neslihan. "Nezihe Meriç'in Fıkırdayan Tencereleri." *Birikim*, s. 367 (Kasım 2019): 62-68.

Clasen, Tricia and Holly Hassel. "Introduction." *Gender(ed) Identities: Critical Rereadings of Gender in Children's and Young Adult Literature*, edited by Tricia Clasen and Holly Hassel, 1-10. London and New York: Routledge, 2017.

---

157 Fatmagül Berktay, *Tarihin Cinsiyeti* (İstanbul: Ayrıntı, 2010), 12.

Day, Sara K. "'Would Never Be Strong Enough': Sarah Dessen's Postfeminist Mothers." *Mothers in Children's and Young Adult Literature From the Eighteenth Century to Postfeminism*, edited by Lisa Rowe Fraustino and Karen Coats, 201-215. Jackson: University Press of Mississippi, 2016.

Dudu Karaman, Esra ve Neva Doğan. "Annelik Rolü Üzerine: Kadının 'Annelik' Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması." *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 6, s. 2 (Eylül 2018): 1475-1496.

Durakbaşa, Ayşe. "Ev İçinde Sosyal Sınıf Dinamikleri." Ferhunde Özbay. *Kadın Emeği: Seçme Yazılar*, hazırlayan Şemsa Özar, 219-226. İstanbul: İletişim, 2019.

Eke, Nurcan Pınar. "Orta Sınıf Bir İdeoloji Olarak Annelik." *Sosyoloji Dergisi*, s. 45 (2023): 93-126.

Ennis, Linda Rose. "Mothering or Parenting?" *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 274-283. London and New York: Routledge, 2020.

Fraustino, Lisa Rowe and Karen Coats. "Introduction: Mothers Wanted." *Mothers in Children's and Young Adult Literature From the Eighteenth Century to Postfeminism*, edited by Lisa Rowe Fraustino and Karen Coats, 3-24. Jackson: University Press of Mississippi, 2016.

Gökozkut, Burcu ve M. Murat Yüceşahin. "Çalışan Kadınların Ev Emeğine Yönelik Anlatıları: İçeriksel Bir Analiz." *Kadın/Woman 2000*, 22, s. 1 (Haziran 2021): 83-106.

Green, Fiona Joy. "Feminist Mothering." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 36-50. London and New York: Routledge, 2020.

Gürsoy Çuhadar, Seyran. "Ev İçi Emek Bölüşümü: Kabuller ve Çatışmalar." *Çalışma ve Toplum* 81, s. 2 (2024): 565-588.

Hançer, Ayşegül. "Toplumsal Cinsiyet Öznesi Olarak Kadının 'Annelik' Kimliğine Eleştirel Bir Bakış." *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi* 1, s. 2 (2018): 177-202.

Hays, Sharon. *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven, CT: Yale University Press, 1996.

Işık Kütük, Ebru. "Kadın Emeği: Farklı Feminizm ve Feminist İktisat Anlayışları Temelinde Bilgikuramsal Bir İrdeleme." Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, 2019.

Johnson, Jennifer L. "Homing in on Domestic Space: The Boundaries and Potential of Home-Making." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 284-293. London and New York: Routledge, 2020.

Kandiyoti, Deniz. "Ataerkil Pazarlık." Feminist Bellek. https://feministbellek.org/ataerkil-pazarlik/ (erişim 1 Eylül 2025).

Kandiyoti, Deniz. "Bargaining with Patriachy." *Gender and Society* 2, no. 3 (1988): 274-290.

Kaplan, Melike. "'Kaplumbağa'nın Özgürlüğü': Kadınlar ve Ev İçi Emek." *Folklor/Edebiyat Dergisi* 17, s. 65 (2011): 163-172.

Karakaya, Handan. "Görünmez Emek ve Ev Kadınları." *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2, s. 1 (2018): 73-94.

Macleod, Catriona Ida, Tracey Feltham-King, Jabulile Mary-Jane Jace Mavuso and Tracy Morison. "'Failed' Mothers, 'Failed' Womxn: Demarcating Normative Mothering." *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, edited by Carole Zufferey and Fiona Buchanan, 30-43. London and New York: Routledge, 2020.

Meriç, Nezihe. *Küçük Bir Kız Tanıyorum Altı Yaşında*. İstanbul: YKY, 2022.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum Yedi Yaşında*. İstanbul: YKY, 2022.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Yaşında*. İstanbul: Çınar, 2011.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum On İki Yaşında*. İstanbul: Alkım, 2004.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum On Bir Yaşında*. İstanbul: YKY, 1996.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum Sekiz Yaşında*. İstanbul: YKY, 1995.

_____. *Küçük Bir Kız Tanıyorum Dokuz Yaşında*. İstanbul: YKY, 1994.

Mitchell, Juliet. *Kadınlar: En Uzun Devrim*. Çevirenler Gülseli İnal, Gülnur Acar Savran, Şirin Tekeli, Feraye Tunç, Şule Torun ve Yaprak Zihnioğlu. İstanbul: Agora, 2006.

O'Reilly, Andrea. "Maternal Theory: Patriarchal Motherhood and Empowered Mothering." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 20-35. London and New York: Routledge, 2020.

_____. "Matricentric Feminism: A Feminism for Mothers." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 51-60. London and New York: Routledge, 2020.

_____. "'Out of Bounds': Maternal Regret and the Reframing of Normative Motherhood." *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, edited by Carole Zufferey and Fiona Buchanan, 15-29. London and New York: Routledge, 2020.

Özata-Dirlikyapan, Jale. *Kabuğunu Kıran Hikâye*. İstanbul: Metis, 2010.

Özer, Sevgin. "Nezihe Meriç Edebiyatında Komşuluk: Kadın Karakterlerin Mücadelesi ve Kimlik İnşası." *Edebiyatın Duygu Haritası*, hazırlayan Esra Dicle, 301-334. İstanbul: Dergâh, 2022.

Özyeğin, Gül. "Önsöz." Aksu Bora. *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, 9-19. İstanbul: İletişim, 2010.

Podnieks, Elizabeth. "Matrifocal Voices in Literature." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 176-190. London and New York: Routledge, 2020.

Rich, Adrienne. *Kadından Doğma: Deneyim ve Kurum Olarak Annelik*. Çeviren Bilge Tanrısever. İstanbul: Otonom, 2024.

Smith Silva, Dorsia. "Configuring the Mother-Daughter Dyad." *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 294-307. London and New York: Routledge, 2020.

Vandenbeld Giles, Melinda. "From Home to House: Neoliberalism, Mothering, and the De-domestication of the Private Sphere?" *The Routledge Companion to Motherhood*, edited by Lynn O'Brien Hallstein, Andrea O'Reilly and Melinda Vandenbeld Giles, 269-273. London and New York: Routledge, 2020.

Zufferey, Carole and Fiona Buchanan. "Introduction: Theorising Intersectional Feminism and Mothering." *Intersections of Mothering: Feminist Accounts*, edited by Carole Zufferey and Fiona Buchanan, 1-12. London and New York: Routledge, 2020.